



UNIUNEA EUROPEANĂ



GUVERNUL ROMÂNIEI
Ministerul Muncii, Familiei,
Protecției Sociale și Persoanelor Vârștnice
AMPOSDRU



Fondul Social European
POSDRU 2007-2013



Instrumente Structurale
2007 - 2013

Ce este necesar pentru realizarea incluziunii romilor din România?



THE WORLD BANK

Studiu de diagnosticare și consultanță pentru politicile de sprijinire a
incluziunii romilor din România

Raport de sinteză



UNIUNEA EUROPEANĂ



GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI,
PROTECȚIEI SOCIALE ȘI
PERSOANELOR VÂRSTNICE
AMPOSDRU



Fondul Social European
POSDRU 2007-2013



Instrumente Structurale
2007-2013



The World Bank

CE ESTE NECESAR PENTRU REALIZAREA INCLUZIUNII ROMILOR DIN ROMÂNIA?

Întocmit de Echipele de Dezvoltare a Resurselor Umane și Dezvoltare Durabilă

Europa și Asia Centrală

Grupul Băncii Mondiale

28 februarie 2014

Avertisment:

Acest material este rezultatul activității personalului Băncii Internaționale pentru Reconstrucție și Dezvoltare / Banca Mondială. Niciuna dintre constatările, interpretările și concluziile prezentate în această lucrare nu reflectă cu necesitate opinia conducerii executive a Băncii Mondiale sau a guvernelor pe care le reprezintă aceștia. Banca Mondială nu garantează exactitatea informațiilor incluse în această lucrare. Granițele, culorile, denumirile și celelalte informații prezentate pe hărțile din această lucrare nu sugerează intenția de a exprima o părere a Băncii Mondiale despre statutul legal al oricărui teritoriu sau susținerea/acceptarea acestor granițe.

Drepturi de autor:

Materialul din această publicație este protejat prin drepturi de autor. Copierea și/sau transmiterea unor porțiuni sau a întregii lucrări în lipsa permisiunii autorilor poate reprezenta o încălcare a legilor în vigoare. Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare / Banca Mondială încurajează diseminarea materialelor sale și în cele mai multe cazuri acordă fără întârziere permisiunea de utilizare a unor porțiuni din textele sale.

Pentru a cere permisiunea de a fotocopia sau retipărirea oricărei părți din text, vă rugăm să trimiteți o solicitare care să cuprindă informațiile complete la Copyright Clearance Centre, Inc., 222, Rosewood Drive, Danvers, MA 01923, USA, tel.: 978-750-8400, fax: 978-750-4470, <http://www.copyright.com/>.

Orice alte întrebări legate de drepturi și licențe, inclusiv cele legate de drepturi subsecvente, se vor adresa către Office of the Publisher, The World Bank, 1818 H Street NW, Washington, DC 20433, USA, fax: 202-522-2422, e-mail: pubrights@worldbank.org.

Incluziunea romilor aduce cu sine crearea unei economii inteligente în România. Cu o populație aflată în curs de îmbătrânire și o minoritate romă tânără și în dezvoltare, România nu-și poate permite să lase în urmă copiii și tinerii romi și familiile acestora. Acest raport prezintă măsurile pe care ar trebui să le ia România pentru incluziunea socio-economică a populației rome.

Pe baza unei analize succinte a provocărilor demografice și ale pieței muncii din România, raportul identifică cele mai importante decalaje socio-economice privind romii din România. Apoi, identifică obstacolele ce împiedică incluziunea romilor și analizează cadrul instituțional relevant. În cele din urmă, oferă recomandări de politici în baza decalajelor observate la nivelul rezultatelor intermediare și politicilor, bazate pe dovezi privitoare la măsurile funcționale, așa cum sunt acestea relevate prin experiența internațională a consultanților implicați. Aceste recomandări se concentrează pe furnizarea de sprijin și pe sporirea șanselor pentru generația următoare de romi, contribuind în același timp la îmbunătățirea condițiilor de trai ale generației actuale.

Acest raport este un rezumat al unui studiu mai detaliat intitulat „Diagnosticare și Recomandări privind Politicile de Incluziune a Romilor în România” (“Diagnostics and Policy Advice for Roma Inclusion in Romania”). Studiul va fi pus la dispoziția factorilor interesați cu scopul de a informa planurile Guvernului României privind perioada de programare a fondurilor UE 2014-2020, noua Strategie Națională de Incluziune a Romilor, strategii specifice de sector, legislație nouă și alocările bugetare ministeriale și județene, pentru a ajuta România să-și atingă țintele de incluziune socială conform agendei Europa 2020, care constituie strategia de creștere pe 10 ani a Uniunii Europene.

Studiul se bazează în primul rând pe date din Studiul Regional privind Situația Romilor (SRR) realizat în 2011 de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Banca Mondială și Comisia Europeană. SRR este cel mai detaliat sondaj realizat până la ora actuală la nivelul gospodăriilor, cu scopul de a surprinde situația romilor din România și de a o compara cu cea a vecinilor lor ne-romi, și a cetățenilor în general. Datele studiului susțin o amplă diagnoză care compară gospodăriile rome, cu vecinii ne-romi și cu populația României în ansamblu. Acest studiu se bazează și pe informațiile calitative adunate prin diferite vizite în teren și prin focus-grupuri și interviuri cu factorii-cheie, incluzând factori din societatea civilă, reprezentanți ai comunităților rome, reprezentanți ai mediului universitar românesc și reprezentanți oficiali ai Guvernului României. În plus, s-a primit și un aport format din comentarii și informații furnizate de reprezentanți ai societății civile din România, ai mediului universitar și ai unor agenții de stat pe parcursul a trei sesiuni de consultare (24-25.09.2013; 21-22.11.2013 și 04.02.2014). Pentru mai multe informații despre SRR și alte surse de date folosite la crearea prezentului raport, vă rugăm să consultați Anexa A.

MULȚUMIRI

Studiul a fost realizat sub supervizarea tehnică a lui Omar Arias și Elisabeth Huybens, cu îndrumare generală din partea managementului: Mamta Murthi, Ana Revenga, Alberto Rodriguez, Laszlo Lovei, Elisabetta Capannelli, Roberta Gatti, Ismail Radwan, Christian Bodewig, Katarina Mathernova și Ines Fraile-Ordenez. Realizarea raportului a fost coordonată de liderii de echipă Kosuke Anan (kanan@worldbank.org) și Sandor Karacsony (skaracsony@worldbank.org). Raportul a fost întocmit cu contribuții din partea următoarelor persoane: Simona Anton, Magda Balica, Florin Botonogu, Aida Catana, Adrian Dan, Plamen Danchev, Dana Fărcășanu, Celine Ferre, Richard Florescu, Vlad Grigoraș, Sorin Ioniță, Ana Ivasiuc, Barbara Kits, Adam Kullman, Joost de Laat, Mihai Magheru, Ashna Mathema, Cristi Mihalache, Mariana Moarcăș, Larisa Ofițeru, Claudia Rokx, Iulius Rostas, Manuela Stănculescu, Rob Swinkels, Lea Tan, Dikshya Thapa și Michael Weber. Au mai contribuit la activitățile echipei și au oferit sprijin și Oana Maria Caraba, Sujani Eli, Sophia Georgieva, Corina Grigore, Camelia Gușescu și Isadora Nouel.

Echipa este recunoscătoare pentru comentariile primite din partea evaluatorilor raportului Dena Ringold, Ana Maria Munoz Boudet și Eva-Maria Szavuj (Comisia Europeană, DG Politică Regională). Studiul a beneficiat și de comentarii constructive din partea următorilor: Enrica Chiozza și Koen Delanghe (Comisia Europeană, DG Politică Regională), Soraya Goga și Siobhan McInerney-Lankford. Echipa apreciază *feedback*-ul și sprijinul oferit de Marie-Jeanne Ghigea din partea Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice din România.

Studiul a fost întocmit, de asemenea, și pe baza unor comentarii și contribuții primite din partea unor reprezentanți ai societății civile din România, ai mediului universitar și ai unor agenții de stat pe parcursul a trei sesiuni de consultări (24-25.09.2013; 21-22.11.2013 și 04.02.2014).

CUPRINS

MULȚUMIRI	3
ABREVIERI	5
1 INCLUZIUNEA ROMILOR ADUCE CU SINE CREAREA UNEI ECONOMII INTELIGENTE ÎN ROMÂNIA	6
2 DECALAJELE SOCIO-ECONOMICE LA NIVELUL ROMILOR	10
2.1 DIMENSIUNEA 1: EDUCAȚIE ȘI DEZVOLTAREA ABILITĂȚILOR.....	11
2.2 DIMENSIUNEA 2: POSIBILITĂȚI DE VENIT PENTRU FAMILII	14
2.3 DIMENSIUNEA 3: SERVICII DE BAZĂ ȘI CONDIȚII DE VIAȚĂ.....	16
2.4 CICLUL DE EXCLUDERE intergenerațional	19
3 OBSTACOLE ÎN FAȚA INCLUZIUNII ROMILOR	21
3.1 DISCRIMINAREA	21
3.2 CAPACITATEA FURNIZORILOR DE SERVICII	23
3.3 CADRUL INSTITUȚIONAL PENTRU INCLUZIUNEA ROMILOR	25
4 INTERVENȚII PRIORITARE ȘI MĂSURI DE POLITICI PUBLICE	28
4.1 O ABORDARE INTEGRATĂ PENTRU INCLUZIUNEA ROMILOR	28
4.2 INTERVENȚII SPECIFICE ÎNTEPRINSE PENTRU A OFERI ROMI ȘANSE EGALE.....	30
4.2.1 INTERVENȚIA 1: INVESTIȚII ÎN ELIMINAREA DIFERENȚELOR DE DEZVOLTARE TIMPURIE A COPIILOR.....	30
4.2.2 INTERVENȚIA 2: INVESTIȚII ÎN COMPETENȚELE ȘI ANGAJABILITATEA TINERILOR ROMI ȘI A TINERILOR DE VÂRSTĂ ADULTĂ	31
4.2.3 INTERVENȚIA 3: INVESTIȚII ÎN ÎMBUNĂTĂȚIREA CONDIȚIILOR DE LOCUIT ȘI A ACCESULUI LA INFRASTRUCTURA DE BAZĂ.....	35
4.2.4 INTERVENȚIA 4: INVESTIȚII ÎN CREȘTEREA CAPACITĂȚII FURNIZORILOR DE SERVICII PUBLICE.....	37
4.2.5 INTERVENȚIA 5: COMBATERICA STEREOTIPURILOR NEGATIVE DESPRE ROMI ȘI PROMOVAREA ÎNȚELEGERII RECIPROCE ÎNTRE ROMI ȘI NE-ROMI.....	38
4.3 MĂSURI DE POLITICI PUBLICE PENTRU CREȘTEREA GRADULUI DE RESPONSABILIZARE ȘI PENTRU ASIGURAREA CAPACITĂȚII DE IMPLEMENTARE	39
4.3.1 Măsura de politici 1: CLARIFICAREA RESPONSABILITĂȚILOR INSTITUȚIONALE.....	39
4.3.2 Măsura de politici 2: CONSOLIDAREA LEGĂTURII DINTRE STRATEGIE ȘI BUGET	39
4.3.3 Măsura de politici 3: ÎMBUNĂTĂȚIREA INVESTIȚIILOR SPECIFICE ÎN COMUNITĂȚI DEZAVANTAJATE	40
4.3.4 Măsura de politici 4: SUSȚINEREA ȘI CONSOLIDAREA CAPACITĂȚILOR ÎN COMUNITĂȚILE LOCALE PENTRU A GESTIONA PROIECTE ȘI A ACCESA FONDURI UE	40
4.3.5 Măsura de politici 5: CONSOLIDAREA SISTEMULUI DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE	41
ANEXA A. METODOLOGIE ȘI SURSE DE DATE	44

ABREVIERI

€	euro
DLCC	Dezvoltare locală condusă de comunitate
CE	Comisia Europeană
FEDR	Fondul European de Dezvoltare Regională
UE	Uniunea Europeană
EU-SILC	Statistici comunitare privind venitul și condițiile de viață
ABF	Ancheta Bugetelor de Familie
CNCD	Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării
SNIC	Strategia Națională de Incluziune a Romilor
ADR	Agenția pentru Dezvoltare Regională
SRR	Studiul Regional privind Situația Romilor al PNUD/Banca Mondială/CE
FRDS	Fondul Român de Dezvoltare Socială
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
WWC	What Works Clearinghouse

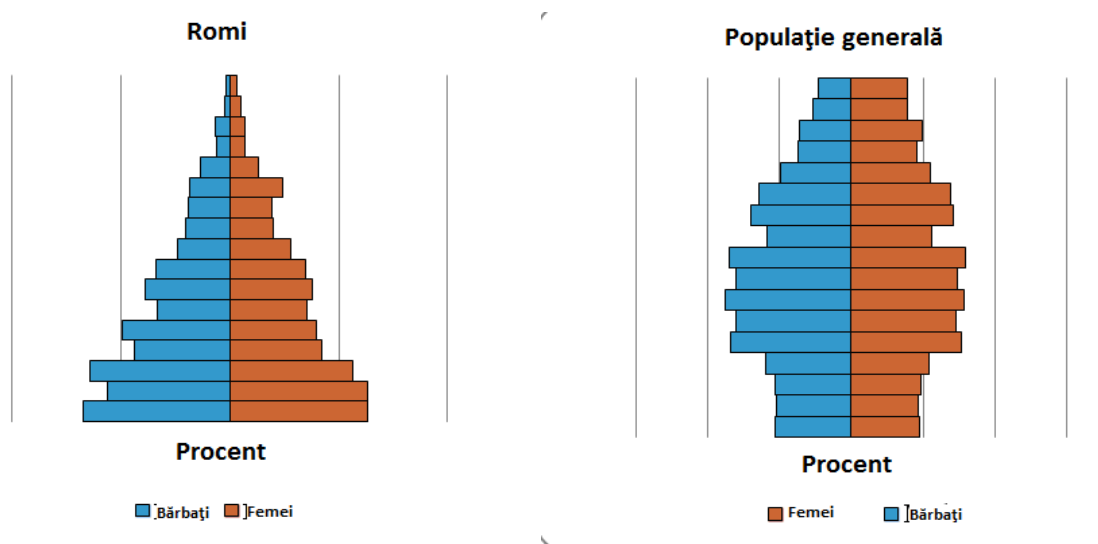
1 INCLUZIUNEA ROMILOR ADUCE CU SINE CREAREA UNEI ECONOMII INTELIGENTE ÎN ROMÂNIA

La ora actuală, familiile de romi din România constituie un grup etnic minoritar mare, tânăr și deosebit de sărac, ce se confruntă cu excluziunea pe piața muncii și a anumitor servicii. Este esențial ca România să investească în incluziunea romilor pentru a-și atinge țintele de incluziune socială conform agendei Europa 2020, iar beneficiul semnificativ de pe urma unor astfel de investiții ar crea o bază mai puternică pentru atingerea unei prosperități durabile, uniforme la nivelul întregii societăți românești. Drept urmare, incluziunea romilor nu este imperativă doar din punct de vedere moral, ci reprezintă și o modalitate de creare a unei economii inteligente în România.

1. Populația romă din România reprezintă un grup minoritar mare. Dată fiind lipsa datelor din noile state membre UE defalcate pe categorii etnice și având în vedere faptul că familiile rome sunt adesea reticente să-și declare apartenența etnică reprezentanților statului, este în continuare greu de evaluat cu exactitate dimensiunea populației rome din România. Circa 613.000 de români, aproximativ 3,3% din populație, au declarat că sunt de etnie romă în cadrul recensământului din 2011. Totuși, există dubii privind acuratețea acestei estimări din cauza faptului că prea puțini romi și-au declarat adevărata origine etnică. Dar chiar și această estimare minimă poziționează romii ca fiind a doua mare minoritate etnică din România, după maghiari. Experții estimează că numărul romilor este mult mai mare: conform datelor Consiliului Europei, populația romă din România în 2010 a fost estimată **la o cifră situată între 1,2 milioane și 2,5 milioane sau între 6,5% și 13,5% din totalul populației.**¹

2. Romii sunt o populație tânără, o proporție crescândă a debutanților de pe piața muncii provenind din familiile rome. Copiii și tinerii între 0-14 ani – noua generație de debutanți pe piața muncii – reprezintă circa 40% din totalul populației rome, comparativ cu 15% din populația generală. În același timp, circa 17% din populația generală din România este în vârstă de cel puțin 65 de ani, ceea ce constituie o proporție care se estimează că va crește rapid în viitorul apropiat. Tineretul de etnie roma este astfel în contrast evident cu profilul de îmbătrânire rapidă a populației generale a României (Figura 1.1). În funcție de estimările populației rome, între 6% și 20% dintre debutanții de pe piața muncii din România sunt în prezent romi. În timp ce se estimează că populația generală cu vârstă de muncă din România va scădea cu 30% până în 2050, se estimează că acest segment al populației rome va crește.

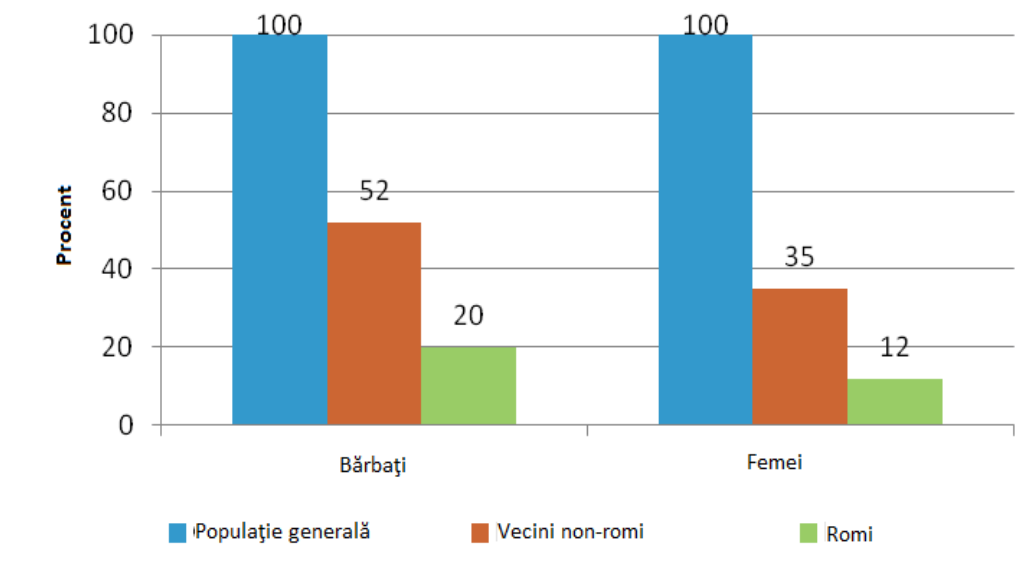
FIGURA 1.1: POPULAȚIA ROMĂ ESTE MAI TÂNĂRĂ DECÂT POPULAȚIA GENERALĂ DIN ROMÂNIA



Surse: Studiul regional privind Situația Romilor realizat de PNUD/Banca Mondială/ CE, 2011; United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, World Population Prospects: The 2012 Revision, DVD, 2013.

3. Există un potențial larg de a crește ratele de ocupare și veniturile romilor. Un factor important care pune în lumină potențialele beneficii economice ale incluziunii romilor este acela că ratele de ocupare și veniturile medii în rândul romilor sunt în prezent mult inferioare celor ale populației române generale sau chiar față de cele ale vecinilor ne-romi. În 2011, aveau un loc de muncă doar 66% dintre bărbați și 53% dintre femeile cu vârstă activă (15-64) din populația generală, în timp ce doar 42% și 19% dintre bărbații respectiv femeile rome aveau un loc de muncă, inclusiv locuri de muncă informale. Mai mult, angajații romi câștigă doar o fracțiune din veniturile medii ale populației generale. Ca urmare a ratelor scăzute de ocupare și a salariilor mici, se estimează că venitul din muncă al bărbaților romi de vârstă activă din România reprezintă doar 20% din cel al populației generale; cifra aferentă pentru femeile rome este de 12%. Cifrele sunt mult mai mici decât cele pentru vecinii ne-romi (Figura 1.2).

FIGURA 1.2: ROMII AU VENITURI DIN MUNCĂ MULT MAI MICI DECÂT ALȚI ROMÂNI



Surse: EU-SILC (2008), pentru informații despre veniturile populației generale; Eurostat (2012), pentru 2011 trimestrul 2; și Studiul Regional privind Situația Romilor al PNUD/Banca Mondială/CE (2011).

Notă: Ratele veniturii din muncă pentru populația generală sunt normalizate la 100%. Ratele aferente pentru vecinii romi și ne-romi sunt corelate cu cele ale populației generale. Ratele de venit sunt estimate prin înmulțirea ratei veniturii medii cu veniturile medii pentru cei angajați. Rezultatul reprezintă veniturile medii per individ din populația de vârstă activă. Pentru comparație, valorile au fost ajustate în funcție de prețurile din 2011 pe baza Indicelui Armonizat al Prețurilor de Consum (Eurostat, 2012).

4. Incluziunea romilor nu este imperativă doar din punct de vedere moral, ci reprezintă și crearea unei economii inteligente pentru România. Având o populație pe cale de îmbătrânire, în viitorul apropiat costurile aferente pensiilor și sănătății vor crește cu siguranță. Șansele egale pe piața muncii ar putea favoriza o creștere mai rapidă a productivității și ar putea contribui la beneficiile fiscale prin venituri mai mari din impozite și cheltuieli mai mici pentru asistență socială. Conform unei estimări a Băncii Mondiale bazată pe date din 2008, presupunând un număr egal de bărbați și femei rome de vârstă activă, și presupunând că salariile medii rămân neschimbate, egalizarea veniturilor de pe piața muncii din România pentru romi ar putea duce la avantaje economice potențiale între 887 milioane de euro și 2.9 miliarde de euro anual și avantaje fiscale între 202 milioane de euro și 675 de milioane de euro anual.² Deși aceste cifre se bazează pe ipoteze foarte simplificate în legătură cu modificările din economie și de pe piața muncii, ele ilustrează potențialul economic al incluziunii romilor. Provocările impuse de decalajul foarte mare la nivelul impacturilor asupra pieții muncii sunt cu atât mai semnificative date fiind tendințele demografice de mai sus: România se va confrunta cu o creștere semnificativă a proporției de populație vârstnică și cu o reducere a dimensiunii generale a populației de vârstă activă. Incluziunea pe piața muncii a populației rome mai tinere poate fi un

avantaj prin care s-ar putea aborda cu succes provocările de natură fiscală și economică generate de tendințele demografice.

5. Mai mult, incluziunea socială și economică a romilor este esențială dacă România vrea să-și atingă țintele Europa 2020. Romii sunt semnificativ mai săraci și mai vulnerabili decât ne-romii, inclusiv proprii vecini ne-romi (Tabelul 1.1). De fapt, majoritatea vastă a romilor din România, ca și în alte țări est-europene, continuă să trăiască în sărăcie, la un nivel mult mai grav decât acela al vecinilor lor ne-romi care locuiesc în aceleași comunități sau în comunități apropiate. Mai mult, rata riscului de sărăcie a romilor din România, de 84%, este de trei ori mai mare decât cea a vecinilor ne-romi³. De asemenea, rata locuințelor de romi din România care se confruntă cu lipsuri materiale grave este alarmant de ridicată (90%).⁴ În cele din urmă, circa jumătate din familiile romilor din România au o intensitate foarte redusă a muncii.⁵ Ca urmare, reducerea sărăciei în rândul romilor constituie un pas esențial pentru ca România să-și atingă ținta Europa 2020 de reducere a numărului de cetățeni confrunțați cu risc de sărăcie cu 580.000. Același lucru este valabil și pentru alte două ținte din cadrul agendei Europa 2020: ocuparea forței de muncă și educația (inclusiv părăsirea timpurie a învățământului gimnazial și accesul la învățământul *terțiar*). Într-adevăr, Uniunea Europeană a subliniat importanța incluziunii romilor pentru coeziunea socială la nivelul întregii Europe, începând cu *Cadrul UE pentru Strategiile Naționale de Integrare a Romilor până în 2020*⁶ și ducând la adoptarea, în decembrie 2013, a primului instrument juridic de la nivelul întregii UE pentru incluziunea romilor, *Recomandarea Consiliului privind Măsurile de Integrare Eficace a Romilor în Statele Membre*.⁷

TABELUL 1.1 INDICATORII PRIVIND INCLUZIUNEA SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA PENTRU EUROPA 2020

	Național, țintă pentru 2020	Național, actual (2011)	Romi, actual	Vecini ne-romi, actual
Expuși riscului de sărăcie	21%	22%	84%	31%
Trai în lipsuri materiale severe	Nespecificat	32%	90%	54%
Trai în gospodării cu intensitate foarte scăzută a muncii	Nespecificat	6%	44%	22%
Rata de ocupare	70%	64%	30%	44%
Cota celor între 30-34 de ani care au absolvit învățământul terțiar	27,0%	22,0%	0,4%	7,0%

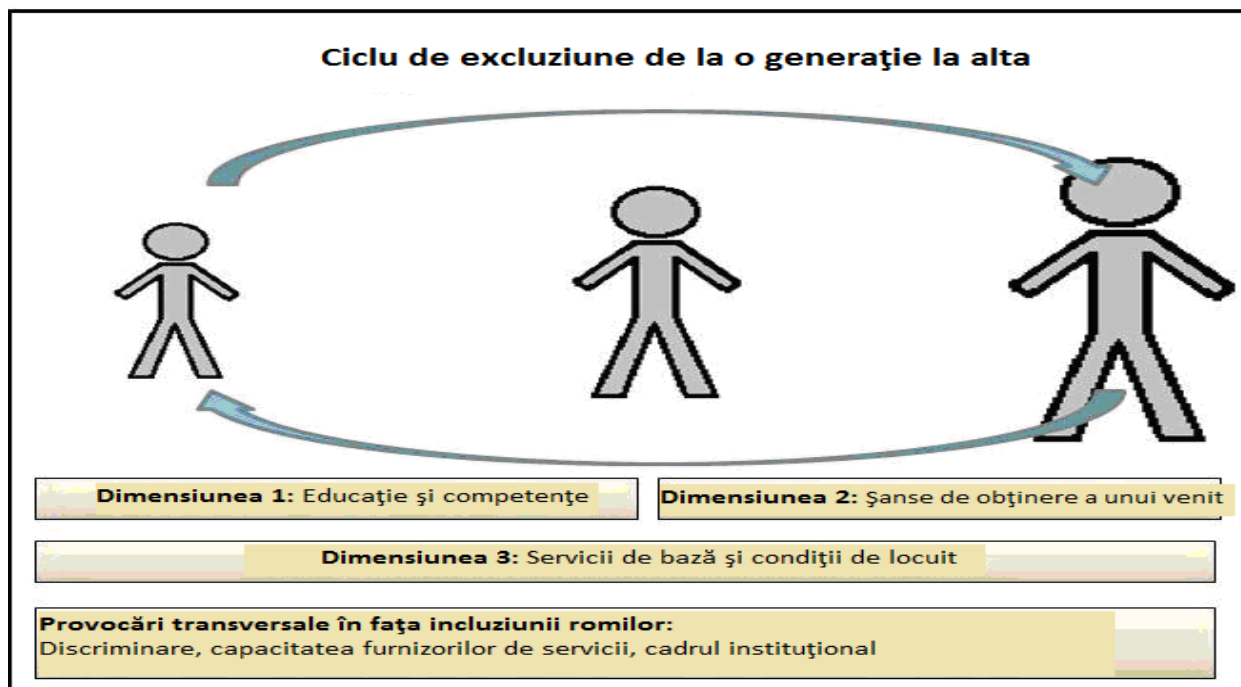
Surse: EU-SILC (2011); Studiul Regional privind Situația Romilor al PNUD/Banca Mondială/CE (2011). Calcule realizate de angajați ai Băncii Mondiale.

2 DECALAJELE SOCIO-ECONOMICE LA NIVELUL ROMILOR

Dezvoltarea abilităților (în principal prin dezvoltare timpurie și învățământ de bază), posibilitățile de câștig pentru familiile rome și serviciile de bază și condițiile de locuit sunt trei domenii care evidențiază provocările aferente măsurilor de obținere a șanselor egale pentru romi. Excluziunile existente la nivelul celor trei domenii formează un cerc vicios și sunt perpetuate de la o generație la alta. Ciclul de excludere a romilor manifestat de la o generație la alta poate fi întrerupt doar dacă inegalitatea de șanse care începe devreme în viață este abordată corespunzător în ceea ce privește următoarea generație de romi.

6. Excluziunea socio-economică a romilor din România este rezultatul mai multor factori corelați care conduc la o discrepanță evidentă la nivelul șanselor, începând de la o vârstă fragedă. În încercarea de a corela recomandările de politici și de a sublinia cele mai promițătoare domenii de intervenție, acest raport se concentrează pe trei dimensiuni ale excluziunii: *dezvoltarea abilităților* (în principal prin dezvoltarea timpurie a copiilor și prin învățământul de bază), *câștigarea șanselor pentru familiile rome și servicii și condiții de locuit de bază*. Aceste trei dimensiuni subliniază provocarea aferentă efortului de a obține șanse egale pentru romi, atât pentru generația actuală cât și – absolut esențial – pentru generația următoare (Figura 2.1).

FIGURA 2.1: DIMENSIUNI-CHEIE ALE EXCLUZIUNII ROMILOR PE PARCURSUL VIEȚII



7. În ciuda șanselor reduse, romii au aproximativ aceleași aspirații ca și ne-romii pentru ei înșiși și pentru copiii lor. Deși romii sunt adesea percepuți ca nefiind interesați de incluziunea socială, studiul indică de fapt contrariul. Dovezile colectate în alte țări evidențiază faptul că aspirațiile romilor sunt adesea influențate de priorități contradictorii și de obligațiile familiale ce reies în special din accesul necorespunzător la resurse și informații.⁸ De exemplu, adesea băieților romi li se impune să părăsească școala pentru a-și ajuta familiile, câștigând un venit suplimentar necesar subzistenței zilnice. Familiile vulnerabile își prioritizează cheltuielile în funcție de nevoile zilnice în detrimentul transportului, îmbrăcăminteii sau altor costuri pentru școală. În ciuda accesului redus la servicii de sănătate de calitate, educație și posibilități de câștig, părinții romi își doresc ca toți copiii lor să absolutească un nivel cât mai înalt de învățământ: circa 73% din părinții romi își doresc ca toți copiii să finalizeze cel puțin învățământul gimnazial și liceal, comparativ cu 92% din părinții ne-romi care locuiesc în apropiere. În ceea ce privește locurile de muncă, romii angajați se declară mult mai fericiți și mai mulțumiți de condițiile de viață decât cei fără un loc de muncă, iar 74% din bărbații romi și 76% din femeile rome declară că preferă „un loc de muncă sigur, plătit mai puțin” decât „un venit mai mare, dar incert și inconstant”. Aceste cifre reprezintă 82% și 83% pentru bărbații și respectiv femeile ne-rome din vecinătate. Similar vecinilor ne-romi, majoritatea romilor preferă „să aibă un loc de muncă sigur, dar să fie la muncă 8 ore pe zi, 5 zile pe săptămână și să nu aibă libertatea de a-și gestiona timpul” decât „să aibă un loc de muncă inconstant, dar să-și gestioneze timpul în mod liber.”

8. Nu există dovezi riguroase sistematice care să informeze politicile de incluziune socială a populației de etnie romă cu privire la ce funcționează, ce nu funcționează și de ce. Deși societatea civilă europeană susține de mult timp elaborarea de politici publice bazate pe dovezi cu privire la susținerea incluziunii sociale, factorii interesați (agențiile de stat, primăriile, organizațiile din societatea civilă, finanțatorii) din Europa de Est de obicei nu au sau au foarte puține informații cu privire la modul în care eforturile de realizare a politicilor în cauză au avut sau nu un impact asupra vieții comunităților de romi. Ca urmare, informațiile despre motivele pentru care impacturile asupra incluziunii sunt atât de precare încă lipsesc, iar acestea trebuie obținute printr-o evaluare riguroasă a inițiativelor.

2.1 DIMENSIUNEA 1: EDUCAȚIE ȘI DEZVOLTAREA ABILITĂȚILOR

9. Inegalitatea șanselor pentru romi începe destul de vreme în viață, printr-un acces necorespunzător la servicii de dezvoltare timpurie a copiilor. Aproximativ 40% din copiii romi sunt subnutriți, afectându-le semnificativ potențialul de dezvoltare cognitivă și socio-emoțională pe parcursul întregii vieți deoarece le afectează șansele de a merge la școală, de a învăța și de a socializa.⁹ Obiceiurile de hrănire sunt un factor principal. Rata de alăptare exclusivă este deosebit de scăzută în România, fiind de circa 20% în rândul romilor. Mai mult, dieta alimentară nu este diversificată, mamele rome hrănindu-și rar copiii cu carne, ouă și legume în primii ani de viață, care sunt esențiali pentru aceștia. Doar una din cinci familii rome își permite să mănânce carne

la două zile (comparativ cu trei din cinci în rândul familiilor vecine ne-rome). Așa cum se va prezenta mai jos, condițiile precare de viață și accesul necorespunzător la sănătate, apă și servicii de salubritate sunt factori-cheie care contribuie la malnutriția copiilor și cazurile aferente de diaree, precum și la boli respiratorii și alte afecțiuni infecțioase în rândul copiilor.

CASETA 2.1. ȘANSELE UNUI COPIL ROM SUNT FOARTE MICI COMPARATIV CU COLEGII NE-ROMI

Când se naște un copil rom în România, de obicei acesta se naște în sărăcie: nouă din 10 romi trăiesc în condiții de sărăcie materială gravă. Jumătate din copii romi cresc în locuințe supraaglomerate, iar o treime în periferii. Copilul rom are o șansă mai mare față de un coleg ne-rom să sufere de malnutriție timpurie sau de afecțiuni care să îi pericliteze o dezvoltare sănătoasă în timpul primilor ani de viață, care sunt de o importanță vitală.

Copilul rom începe de obicei școala abia la 6 sau 7 ani, nebeneficiind de educația preșcolară esențială și părăsește școala chiar și la 16 ani, vârstă la care doar 29% din băieții romi și 18% din fetele rome mai merg la școală. În cazul în care copilul se naște într-un cartier în care majoritatea vecinilor sunt romi, există o probabilitate foarte ridicată (31% - 60%) să învețe în mod segregat într-o școală sau clasă separată pentru romi. Chiar și copiii romi care învață în școli integrate pot fi tratați diferit de colegi și de profesori, adesea din cauza prejudecăților. Șansele tineretului rom de a absolvi învățământul secundar sunt reduse, la fel ca și șansele de a găsi un loc de muncă: Doar una din cinci tinere rome are șansa de a-și găsi un loc de muncă. Circa o treime din romii care își caută un loc de muncă sunt discriminați.

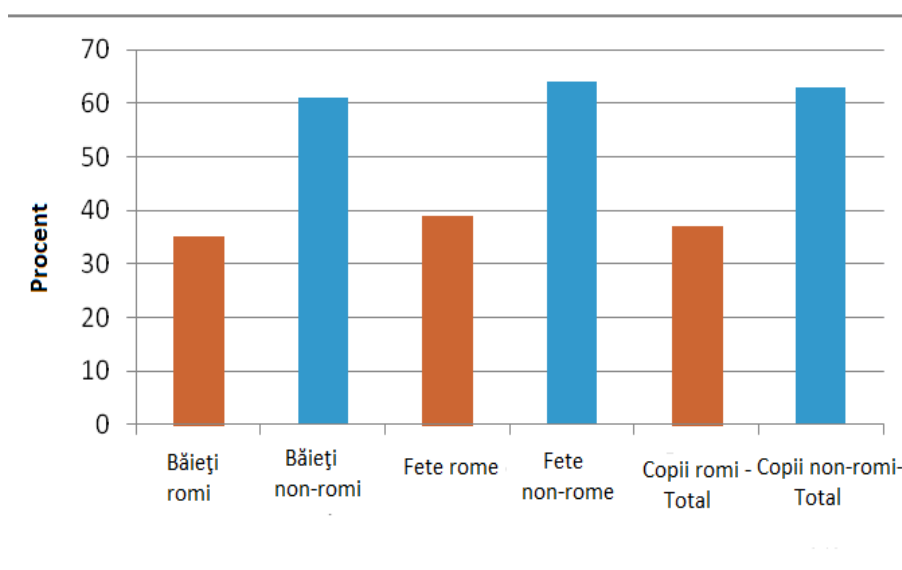
Când un rom ajunge la vârsta de 55 de ani, acesta are o șansă de 54% de a suferi de o afecțiune cronică sau de o problemă de sănătate. În medie, se estimează că un cetățean de etnie romă poate trăi cu până la șase ani mai puțin decât un ne-rom din aceeași categorie.

10. Puțini copii romi au acces la învățământ preșcolar de calitate. Doar 37% dintre copiii romi între 3 și 6 ani sunt înscriși în învățământul preșcolar, față de 63% dintre vecinii lor ne-romi (vezi Figura 2.2). Această rată mică de înscriere în învățământul preșcolar împiedică posibilitatea copiilor romi de a fi pregătiți pentru școală și le reduce șansele de a atinge niveluri de învățământ superior și competențe necesare pentru angajare mai târziu în viață. Dovezile pe care le-am strâns la nivel internațional sugerează că stimularea intelectuală timpurie acasă și în învățământul preșcolar dezvoltă bazele competențelor cognitive și socio-emoționale, îmbunătățește șansele de succes socio-economic mai târziu în viață, în special pentru grupurile vulnerabile.¹⁰ Datele disponibile susțin această idee: de exemplu, în timp ce 5% din copiii romi între 4-6 ani care nu sunt înscriși în învățământul preșcolar pot identifica cel puțin 10 litere din alfabet, procentul din același grup de vârstă urcă până la 40% dacă merg la grădiniță.¹¹ Faptul că nu-și permit să meargă la grădiniță contribuie la ratele scăzute de înscriere în învățământul preșcolar a romilor.

Părinții romi cu copii la grădiniță declară că ei cheltuiesc 7,5 euro pe lună, adică circa 4% din venitul familiei, masa de prânz fiind adusă de acasă în mai mult de trei cincimi din cazuri. Deși - comparativ - poate părea o sumă destul de mică, părinții romi menționează de obicei costurile ca fiind motivul principal pentru netrimiteră copiilor la grădiniță. Un număr mai mic de locuri disponibile în grădinițele locale și calitatea destul de scăzută în general a educației timpurii disponibilă pentru comunitățile de romi limitează și mai mult accesul copiilor romi.

FIGURA 2.2: PUȚINI COPII ROMI AU ACCES LA EDUCAȚIE TIMPURIE

Rata de înscriere în învățământul preșcolar (3-6 ani) a romilor și a vecinilor ne-romi din România



Sursa: Studiul Regional privind Situația Romilor al PNUD/Banca Mondială/CE (2011).

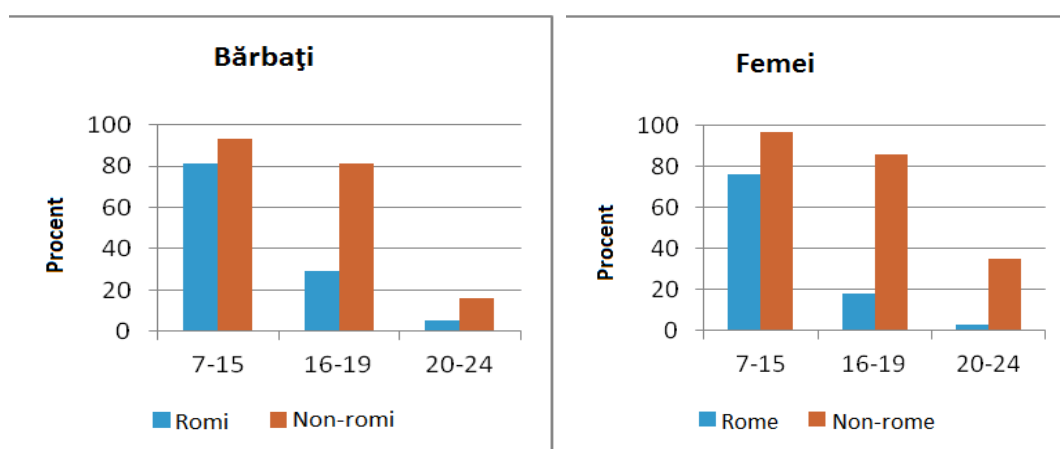
11. Șansele copiilor romi de a-și dezvoltarea abilitățile sunt afectate și de nivelul ridicat de segregare a copiilor romi în clasă. Aproape un sfert din copiii romi care sunt înscriși în prezent în învățământul de bază se află în clase în care majoritatea copiilor sunt romi. Acest lucru este îngrijorător date fiind dovezile conform cărora segregarea din școli are implicații negative puternice asupra calității educației și dezvoltării competențelor în rândul romilor. Concluziile studiilor internaționale sugerează că elevii din școli integrate obțin rezultate mai bune la teste standardizate de înțelegere a textelor citite și la dezvoltarea competențelor necognitive și a toleranței, atât în rândul romilor cât și ne-romilor.¹²

12. Romii au rate scăzute de absolvire a învățământului secundar. Învățământul secundar din România durează patru ani: clasele 9 și 10 (ciclul secundar inferior) sunt obligatorii, în timp ce clasele 11 și 12 (ciclul secundar superior) nu sunt. Deloc surprinzător, doar 10% din adulții

romi (25-64 de ani) au absolvit toate cele 4 clase de liceu, în contrast evident cu 58% din ne-romii care locuiesc în vecinătate și chiar o rată mai ridicată de absolvire a populației generale. Ratele de absolvire sunt deosebit de scăzute în rândul femeilor rome. Conform Figurii 2.3, diferența dintre înscrierile de romi și ne-romi crește și mai mult în rândul tineretului: doar 18% dintre fetele rome și 29% din băieții romi din grupul de vârstă 16-19 sunt încă înscriși la școală și doar 23% din tineretul de etnie romă ajunge în clasele superioare de liceu (comparativ cu 83% ne-romi). Există și alți indicatori privind calificările profesionale care îndrumă în aceeași direcție: competențele de operare pe calculator și participarea la formări profesionale sunt întâlnite la jumătate din romi comparativ cu vecinii ne-romi.¹³ Așa cum se va prezenta mai jos, diferențele semnalate privind dezvoltarea timpurie și educația copiilor duc la șanse mai puține pentru romi pe piața muncii.

FIGURA 2.3: MAJORITATEA COPIILOR ROMI PĂRĂSESC ȘCOALA PREA DEVREME

Ratele de înscriere în rândul romilor și vecinilor ne-romi, per grup de vârstă



Sursa: Studiul Regional privind Situația Romilor al PNUD/Banca Mondială/CE (2011).

2.2 DIMENSIUNEA 2: POSIBILITĂȚI DE VENIT PENTRU FAMILII

13. După cum s-a menționat mai sus, femeile și bărbații romi nu au acces în general la oportunitățile existente pe piața muncii din România. Romii sunt angajați mult mai puțin decât ne-romii, chiar și când comparăm romii cu vecinii ne-romi care se raportează la aceleași piețe regionale de muncă. Acest lucru reflectă o prezență scăzută pe piața muncii care, la rândul său, provine din neîncrederea că vor găsi un loc de muncă. Participarea la forța de muncă a romilor de vârstă activă (57% dintre bărbați și 34% dintre femei) este mai mică decât cea a vecinilor ne-romi (67% dintre bărbați și 42% dintre femei).¹⁴ Pe lângă participarea scăzută, romii din România se confruntă și cu rate mai ridicate de șomaj, ceea ce înseamnă că mulți dintre ei

caută un loc de muncă, dar nu găsesc. În plus, majoritatea celor angajați au locuri de muncă instabile și informale. Datele din studiul realizat la nivelul gospodăriilor arată că doar circa 35% dintre angajații romi lucrează oficial (cu contract de muncă sau pe baza altor documente legale scrise) și au asigurări sociale și de sănătate, spre deosebire de 81% din angajații ne-romi din vecinătate. Multe din locurile de muncă deținute de romi necesită doar niveluri scăzute de competență – cel mai probabil ca urmare a decalajelor la nivelul competențelor acestora – și sunt plătite slab. De exemplu, mulți din angajații romi desfășoară activități slab plătite în agricultură.

14. Într-adevăr, într-o gospodărie romă obișnuită, venitul din muncă reprezintă numai 101 EUR pe lună, comparativ cu 218 EUR în rândul vecinilor ne-romi. La nivelul gospodăriilor rome, de obicei, veniturile din muncă înregistrează o cotă mai scăzută decât cea câștigată de vecinii ne-romi. Și sursele alternative de venit sunt deosebit de limitate. De exemplu, romii dețin mai puține bunuri care i-ar putea ajuta să-și asigure subzistența din agricultură. Majoritatea romilor dețin parcele de teren arabil mai mici de jumătate de hectar; în plus, aceștia declară că, din cauza procedurii discriminatorii de retrocedare, primesc teren de proastă calitate în locuri nefavorabile care nu poate fi folosit pentru culturi agricole decât într-o foarte mică măsură. Meseriile tradiționale ale romilor au fost descurajate în mod tranșant de fostul regim socialist, ducând astfel aproape la dispariția acestora. Mulți romi se îndreaptă către alte activități precum strângerea sticlelor goale, a hârtiei sau fierului vechi și vânzarea acestora în centrele de colectare sau se ocupă cu vânzarea hainelor la mâna a doua, activități care consumă timp, sunt prost plătite și sunt extrem de vulnerabile.

15. Romii se căsătoresc tineri, au copii devreme și prezintă un nivel ridicat de dependență. Circa 28% din romii cu vârste între 15 și 19 ani sunt căsătoriți, comparativ cu doar 2% din populația generală din România. Conform Studiului Regional privind Situația Romilor (SRR) din 2011, vârsta medie dorită pentru a avea copii este de 21 de ani pentru femeile rome, comparativ cu 26 de ani în rândul femeilor ne-rome. Într-un studiu realizat la nivelul gospodăriilor din toată Europa, segmentul de femei cu vârsta între 14-16 ani care au născut deja o dată a fost de trei ori mai mare în rândul romilor față de ne-romi.¹⁵ Într-un studiu recent despre romii din România realizat de Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună”, sarcinile la vârste fragede sunt corelate cu un venit mic, probabil provocate de niveluri scăzute de educație în rândul familiilor de romi cu venit mic, precum și de lipsa informării în legătură cu metodele de contracepție și lipsa posibilităților financiare în acest sens.¹⁶ Parțial din cauza căsătoriei și sarcinilor la vârste fragede, populația romă are un nivel mai ridicat de dependență decât populația generală, în sensul că mai multe persoane care nu fac parte din forța de muncă depind de comunitate sau de membri ai familiei care sunt angajați. Acest lucru, împreună cu ratele scăzute de ocupare, accentuează nivelul de sărăcie.

16. Dacă nu se rezolvă inegalitatea dramatică a șanselor care începe la o vârstă fragedă și continuă în anii de școală, este foarte probabil ca generațiile viitoare de romi să continue să fie excluse de pe piața muncii. Analizele statistice arată că educația este un factor de predicție semnificativ în legătură cu găsirea unui loc de muncă la nivelul romilor și ne-romilor: persoanele care absolvesc învățământul secundar au șanse de două ori mai mult să-și găsească un loc de muncă stabil față de cei care nu l-au finalizat, după verificarea caracteristicilor de parcurs. După cum s-a menționat mai sus, doar 10% din adulții romi au absolvit învățământul secundar. În plus, gradul de analfabetism este deosebit de ridicat în rândul romilor, circa 25% dintre aceștia neștiind să citească sau să scrie.¹⁷ Deși nivelul de angajare în rândul romilor și ne-romilor este similar pentru cei cu un nivel scăzut de educație (maximum 8 clase), și pentru cei cu învățământ superior (terțiar), romii absolvenți de învățământ secundar prezintă o probabilitate semnificativ mai scăzută de angajare față de ne-romii cu un nivel echivalent de educație. Acest lucru poate sugera că șomajul și numărul redus de angajați romi sunt provocate nu doar de nivelul redus de educație atins, ci și de competențe inferioare determinate de dezavantajele cu care s-au confruntat la o vârstă fragedă și de calitatea scăzută a educației.

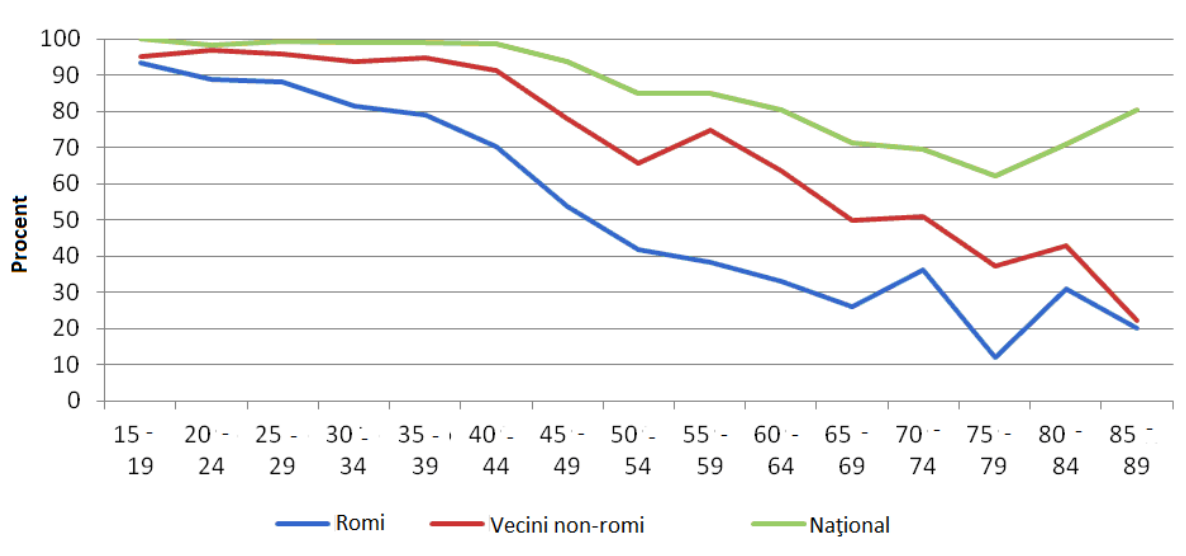
17. Participarea scăzută și accesul limitat la locuri de muncă stabile, bine remunerate alimentează veniturile mici, riscul ridicat de sărăcie și excluziunea socială a romilor din România și reduc semnificativ șansele copiilor lor. În 1992, s-a estimat că 63% din familiile rome trăiau în sărăcie absolută. Alți 18% obțin un venit total mai mare decât minimumul necesar subzistenței, dar nu suficient pentru un trai decent.¹⁸ De atunci, atât incidența cât și gradul de sărăcie au rămas disproporționat de ridicate în rândul populației rome. Nivelul ridicat de șomaj și de instabilitate a locului de muncă nu doar limitează venitul și întreține starea de sărăcie în rândul adulților, dar afectează și copiii, ducând la absenteism și părăsire timpurie a școlii, malnutriție și afecțiuni cronice. La rândul lor, acestea perpetuează șansele scăzute pe piața muncii cu care se confruntă romii. Din cauza veniturilor mici și inconstante obținute din muncă, multe familii de romi ajung să se bazeze doar pe alocațiile copiilor și pe surse de venit informal inconstant și scăzut. În anumite cazuri, copiii de vârstă școlară trebuie să contribuie și ei la venitul familiei. Conform celor reliefate mai sus, ratele mai ridicate de ocupare și șansele de câștig mai numeroase în rândul romilor nu ar duce doar la construirea unei societăți mai incluzive în România, ci ar și relansa creșterea economică și ar genera și câștiguri de natură fiscală.

2.3 DIMENSIUNEA 3: SERVICII DE BAZĂ ȘI CONDIȚII DE VIAȚĂ

18. Starea de sănătate a romilor este mai precară decât cea a populației ne-rome. Datele din SRR despre starea de sănătate a romilor și rezultatele studiului realizat de Agenția „Împreună” arată că romii sunt mult mai afectați de boli infecțioase și cronice. La segmentarea pe grupe de vârstă, starea de sănătate auto-declarată a adulților și a persoanelor vârstnice rome este mult mai precară decât cea a omologilor lor ne-romi (Figura 2.4).

FIGURA 2.4: ROMII DECLARĂ STĂRI DE SĂNĂTATE MAI GRAVE DECÂT VECINII NE-ROMI ȘI POPULAȚIA GENERALĂ

Procentul de respondenți care au declarat că starea lor de sănătate este destul de bună, bună sau foarte bună, per grupe de vârstă



Surse: Romi și vecini ne-romi: Studiul Regional privind Situația Romilor al PNUD/Banca Mondială/CE (2011); populația națională: Eurobarometru 2006.

19. Majoritatea romilor din România trăiesc în comunități segregate. Concluziile SRR sugerează că 56% din familiile de romi trăiesc în așezări de etnie preponderent romă, indicând un nivel ridicat de segregare spațială. Segregarea spațială este strâns corelată cu o stare de sănătate precară, părăsirea timpurie a școlii, prezența redusă pe piața muncii și accesul scump la alte servicii (transport în comun, servicii sanitare etc.). Circa jumătate (51%) din familiile de romi care locuiesc în comunități segregate trăiesc în case sărăcicioase sau în mahalale.

20. Romii sunt excluși de pe piața imobiliară. O proporție semnificativă a romilor trăiește în case de proastă calitate, cu infrastructură necorespunzătoare, supraaglomerate și fără siguranța unui titlu de proprietate. Condițiile de locuit pentru familiile de romi sunt din ce în ce mai rele decât pentru familiile ne-rome: concluziile SRR sugerează că 30% din familiile de romi trăiesc în case sărăcicioase sau în mahalale, comparativ cu 4% din familiile de ne-romi care trăiesc în apropiere.¹⁹ Doar circa jumătate din gospodăriile de romi din zona urbană au acces la condiții de locuit de calitate destul de bună – fie case recent construite, locuințe realizate din materiale tradiționale în așezări mai vechi sau locuințe sociale oferite de autoritățile locale. Restul de 40-45% trăiește în blocuri de proastă calitate sau periferii sau în tabere temporare cu structuri de proastă calitate și infrastructură necorespunzătoare; doar 20% din vecinii ne-romi trăiesc în astfel

de condiții de sărăcie. În zonele rurale, circa o treime din familiile de romi trăiesc în case de proastă calitate.

21. Un număr mare de gospodării de romi nu au acces la apă și canalizare. Doar circa 17% din gospodăriile de romi au instalații sanitare interioare (toaletă, baie, racord la sistemul de canalizare public), comparativ cu circa 44% dintre familiile ne-rome din vecinătate care dispun de astfel de facilități. În mod similar, doar circa 17% dintre gospodăriile de romi au acces la apă potabilă curentă în interiorul locuinței, comparativ cu 34% la vecinii ne-romi. Aproximativ 36% dintre gospodăriile de romi cercetate declară că gunoiul nu li se colectează deloc sau doar ocazional, comparativ cu 18% la nivelul vecinilor ne-romi.

22. Nici accesul familiilor de romi la servicii de sănătate nu este corespunzător. Romii prezintă o stare mai proastă de sănătate comparativ cu ne-romii pe parcursul întregului ciclu de viață, riscând să fie mult mai afectați de boli infecțioase sau cronice. Ca urmare, speranța de viață a romilor din România este în medie cu șase ani mai mică decât cea a populației ne-rome. Cauzele principale includ sărăcia, condiții precare de locuit și de viață și lipsa accesului la nutriție adecvată și la îngrijire medicală la vârsta copilăriei. Alți factori care contribuie la această situație constau în comportamente cu risc ridicat precum fumatul (atât în rândul bărbaților, cât și al femeilor), dieta sărăcăcioasă, nivel scăzut de activitate fizică și utilizarea necorespunzătoare a serviciilor medicale. Sistemul medical al României nu oferă servicii medicale adecvate persoanelor sărace din zona rurală, un segment al populației care este în mod disproporționat de etnie romă. Circa două cincimi (42%) din romii din România nu merg la doctor când au nevoie (față de 25% din vecinii ne-romi). Aceștia invocă motive financiare, inclusiv lipsa unei asigurări de sănătate sau costul ridicat al medicamentelor.

23. Accesul la programe de asistență tip "plasă de siguranță" este destul de răspândit în rândul gospodăriilor rome, dar acestea rămân semnificativ sub pragul sărăciei. Nouă din 10 gospodării de romi au acces la cel puțin un program de protecție socială în România, dar trei din cinci gospodării de romi rămân în chintila cea mai săracă a distribuției veniturii. Deși programele de asistență de tip „plasă de siguranță” sunt dedicate celor mai săraci, fragmentarea și elaborarea defectuoasă a programelor actuale de asistență socială, inclusiv formula acestora care tinde să reducă generozitatea pentru gospodăriile mai mari, le reduc gradul de eficacitate în combaterea sărăciei din rândul gospodăriilor rome. În mod esențial, sistemul descurajează beneficiarii care nu se mai simt motivați să-și caute de lucru pentru că ei obțin oricum anumite scutiri fiscale semnificative și ajutoare sociale acordate în special celor care câștigă salariul minim sau care lucrează cu jumătate de normă. Chiar și ajutoarele de șomaj, care nu sunt prea generoase, sunt adesea sistate subit când persoanele încep să lucreze legal. Aceste componente neadecvate ale sistemului de asistență socială generează o capcană a inactivității pentru familiile cu venituri mici, majoritatea acestora fiind rome.

24. Excluderea de pe piața împrumuturilor limitează capacitatea romilor de a-și îmbunătăți condițiile de locuit și de viață. Multe gospodării cu venit mai mic din zonele urbane, inclusiv gospodării de romi, ar putea fi debitori eligibili și ar putea lua un împrumut pentru a cumpăra sau a-și construi o casă, dar nu au acces la finanțare deoarece nu sunt angajați legal sau nu dețin afaceri legale și nu au titluri de proprietate pentru a servi drept garanție.²⁰ Lipsa accesului la mecanisme oficiale de deținere a unei proprietăți subminează capacitatea romilor de a folosi valoare bunurilor deținute pentru utilizare productivă și creștere.²¹ Conform SRR, practic niciuna din familiile de romi intervievate nu are acces la împrumuturi ipotecare sau la micro-finanțare. Acest lucru limitează semnificativ capacitatea gospodăriilor cu venituri mic de a începe sau de a extinde o afacere sau de a-și îmbunătăți situația economică.

25. Mulți romi nu dispun de documente de identitate, ceea ce le limitează și mai mult accesul la servicii și împrumuturi. Un obstacol major a constat în prezentarea unei dovezi de reședință, pe care mulți romi nu o pot face din cauza situațiilor lor locative neoficiale. Alte obstacole includ analfabetismul, precum și atitudinile discriminatorii din rândul persoanelor responsabile de emiterea documentelor. Lipsa unei cărți de identitate împiedică accesul la multe servicii de bază, inclusiv îngrijirea medicală. Aceasta crește incidența nașterilor neasistate medical, ceea ce este la rândul său un alt obstacol în fața înregistrării identității. Printre altele, lipsa documentelor de identitate împiedică mulți cetățeni romi să participe la vot.

2.4 CICLUL DE EXCLUDERE INTERGENERAȚIONAL

26. Excluziunile din cele trei dimensiuni sunt interdependente și sunt perpetuate între generații. De exemplu, educația și competențele necorespunzătoare și starea precară de sănătate afectează accesul acestora la posibilități de câștigare a unui venit. În același timp, lipsa posibilităților de câștig duce la resurse insuficiente pentru a susține educația copiilor și pentru a menține condiții de viață care să favorizeze o stare bună de sănătate. Datele strânse de Observatorul pentru Romi arată că 79% din părinții cu cel puțin un copil care a părăsit școala menționează sărăcia și lipsa mijloacelor materiale ca motiv principal pentru abandonul școlar.²² Alți 7% dintre respondenți au declarat că motivul părăsirii școlii a fost nevoia de a implica respectivul copil în activități generatoare de venit. Sărăcia este adesea un motiv menționat și pentru neconsultarea unui doctor la nevoie; 84% din gospodăriile de romi care nu au apelat la îngrijirea medicală necesară au răspuns „prea scump” ca motiv.²³ Lipsa accesului la servicii și condiții de viață de bază, precum spațiu sau lumină corespunzătoare, împiedică elevii romi să învețe acasă, ceea ce le afectează performanțele școlare. Ciclul de excludere intergenerațional se perpetuează atunci când rezultatele școlare scăzute și starea precară de sănătate limitează șansele de muncă în rândul următoarei generații de romi.

27. Ciclul intergenerațional de excludere a romilor poate fi întrerupt doar dacă este abordată corespunzător inegalitatea de șanse manifestată la începutul vieții pentru

generația următoare de romi. Primii de ani de viață reprezintă piatra de temelie pentru dezvoltarea personală și influențează potențialul de dezvoltare personală pentru tot parcursul vieții. De exemplu, din moment ce creierul se dezvoltă cel mai repede în primii ani de viață, lipsa de alimentație, stimulare sau educație în acești ani poate afecta în mod ireversibil creierul, împiedicând astfel o creștere și dezvoltare completă. Copiii care sunt supuși unui nivel foarte ridicat de stres riscă să fie expuși unei diminuări a capacităților cognitive și socio-emoționale pe viitor. Prin urmare, educația timpurie este esențială, dar și obiceiurile de alimentație precară, condițiile de locuit neadecvate și condiții de viață sărăcicioase (lipsa apei și a canalizării) provocate de sărăcie trebuie abordate și îmbunătățite. Intervențiile în timpul primilor ani de viață vor fi esențiale pentru a îmbunătăți potențialul romilor de a reuși la școală, de a-și păstra o stare bună a sănătății și de a se bucura de câștiguri și șanse mai bune în viitor.²⁴ Dacă România reușește să creeze rezultate mai bune pentru copiii romi, acești copii vor ajunge adulți productivi care, la rândul lor, le pot oferi copiilor lor șanse mai bune.

28. Intervențiile bine structurate la nivelul politicilor pot ajuta la atingerea potențialului social și economic al incluziunii romilor în România. În ciuda acestei imagini descurajante a unei excluziuni auto-alimentate și perpetuă din cele trei dimensiuni, există posibilități de „fisurare” a ciclului intergenerațional care au demonstrat că pot asigura rezultate bune în alte contexte. De exemplu, politicile publice care facilitează accesul la dezvoltarea timpurie pentru copiii dezavantajați, instruirea în vederea dezvoltării de abilități pentru tinerii dezavantajați și programe de modernizare a mediului din periferia localităților ar putea contribui semnificativ la incluziunea socială a populației rome. Secțiunea 3 identifică trei obstacole dominante în fața incluziunii romilor. Secțiunea 4 continuă cu acest cadru oferind o serie de recomandări concrete privind politicile în vedere eliminării diferențelor din cele trei domenii principale de excluziune.

3 OBSTACOLE ÎN FAȚA INCLUZIUNII ROMILOR

Eliminarea decalajelor privind dezvoltarea abilităților, șansele de câștig și serviciile și condițiile de locuire de bază necesită o abordare integrată cu intervenții specifice pentru aceste trei dimensiuni. Conform interviurilor detaliate cu comunitățile romă, cu decidenții (autori de politici publice), ONG-uri și alți factori interesați, există trei probleme esențiale care pot împiedica incluziunea romilor: discriminarea, capacitatea scăzută a furnizorilor de servicii și caracterul necorespunzător al cadrului instituțional.

3.1 DISCRIMINAREA

29. Apartenența la etnia romă sporește riscul de sărăcie. Analiza datelor SRR arată că un român este cu 38% mai predispus să se confrunte cu riscul de sărăcie dacă este de origine romă, comparativ cu un ne-rom de vârstă, sex, educație, membri ai familiei, comunitate și amplasare geografică similare (prezentat în Figura 3.1 de mai jos). În mod asemănător, 20% din decalajul înregistrat la nivelul gradului de ocupare între romi și vecinii ne-romi nu se poate explica prin factori măsurați precum vârsta, sexul, nivelul de educație și amplasarea geografică. Acest decalaj reflectă factorii „nemăsurați”, care pot include competențe nedeclarate sau factori precum discriminare, cutume, convingeri și valori.

CASETA 3.1. DISCRIMINAREA CA FACTOR CE CONTRIBUIE LA DIFERENȚELE DE ÎMPLINIRE A ASPIRAȚIILOR

Prezentul studiu dezbate problema discriminării, așa cum este ea definită de Comisia Europeană. Discriminarea directă apare atunci când „o persoană este tratată mai puțin favorabil decât modul în care o altă persoană este, a fost sau ar fi tratată într-o situație similară” pe motive de sex, origine rasială sau etnică, dizabilitate, vârstă, religie, convingeri sau orientare sexuală. Discriminarea indirectă apare atunci când o prevedere aparent neutră ar dezavantaja în mod specific persoane de o anumită origine rasială sau etnică în comparație cu alte persoane, cu excepția cazului în care acea prevedere este justificată în mod obiectiv printr-un scop legitim, iar măsurile necesare obținerii aceluși scop sunt adecvate și necesare.²⁵

Adesea este foarte greu de măsurat și de stabilit gradul și influența discriminării într-o societate. Teoreticienii au încercat să măsoare discriminarea în mod palpabil folosind tehnici statistice, în special în legătură cu discriminarea pe piața muncii.²⁶ Totuși, dovezile statistice obiective de discriminare sunt rare, iar dacă aceste dovezi chiar există, confirmarea acestora este chiar și mai rară. Totuși, experiențele declarate personal și sentimentele de nedreptate, deși imposibil de cuantificat, arată în mod semnificativ nivelul de discriminare ce există în societate.

Prezentul studiu a analizat sentimentele exprimate de ne-romi față de romi, precum și experiențele personale și sentimentele romilor și a evaluat modul în care aceste experiențe și sentimente afectează bunăstarea romilor și posibilitatea acestora de a accesa servicii. Este nevoie de o cercetare mult mai detaliată și specializată pentru a măsura cazurile de discriminare împotriva romilor și pentru a înțelege mai bine cauzele ce declanșează aceste probleme.

30. Peste un sfert din romii cercetați declară că au fost discriminați din cauza etniei în 2011. În SRR, familiile rome au declarat că s-au confruntat cu cele mai ridicate niveluri de discriminare când au încercat să cumpere sau să închirieze o proprietate (31%) sau când au căutat un loc de muncă remunerat (30%).

31. Romii se confruntă cu excluziunea din cauza etniei atât în domeniul furnizării de servicii, cât și pe diverse piețe. Rezultatele din discuțiile din focus-grup-uri ce au avut loc cu comunități de romi²⁷ indică faptul că atitudinile discriminatorii ale furnizorilor de servicii sunt obstacole esențiale ce împiedică accesul romilor la servicii. În ceea ce privește educația, o mamă romă din Telechiu, Județul Bihor a explicat că „profesorii nu le predau copiilor romi la fel cum le predau copiilor ne-romi.”²⁸ În domeniul sănătății, practicile discriminatorii față de pacienții romi se manifestă prin „evitarea contactului fizic cu pacienții; neimplicarea pacienților și a familiilor acestora în selecția tratamentului; omiterea acordării de explicații privind riscurile administrării unui anumit tip de tratament; utilizarea de proceduri agresive.”²⁹ Aceste experiențe pot ajuta la explicarea motivului pentru care atât de puțini romi absolvesc o instituție de educația secundară sau a motivului pentru care nu merg la medici cu regularitate. Pe piața muncii, romii au declarat că angajatorii i-au informat că nu au fost angajați pentru că sunt „țigani”.³⁰ Pe piața financiară, bancherii ezită să acorde împrumuturi celor care locuiesc în periferii și lucrătorilor din sectorul informal, în special romilor, considerându-i un grup de risc ridicat care „nu respectă regulile”.³¹

32. Stereotipurile negative și neîncrederea sunt cauza principală a excluziunii romilor. De exemplu, părinții ne-romi își sperie copiii spunându-le „Dacă nu te porți frumos, o să te dau la țigani”.³² Mass-media, inclusiv televiziunea, filmele și reclamele, conțin imagini înjositoare și stereotipuri despre romi.³³ Articolele și imaginile descriu romii ca provocând violență în cazul revoltelor dintr-o comunitate sau că se comportă agresiv. Un studiu recent realizat de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) arată că 45% din ne-romi „sunt speriați când se întâlnesc cu un grup de romi pe stradă.”³⁴ Aceasta indică un nivel profund de neîncredere între cele două populații.

33. Discriminarea poate fi combătută în cel mai eficient mod prin adoptarea unei abordări bivalente: combaterea surselor de discriminare și sancționarea actelor de discriminare. Rădăcinile discriminării, precum stereotipurile negative și neîncrederea, trebuie combătute prin îmbunătățirea imaginii negative pe care o au romii și prin intensificarea interacțiunilor dintre romi și ne-romi pentru a obține un nivel de înțelegere reciprocă. Actele discriminatorii trebuie sancționate cu strictețe, cu un nivel de toleranță zero, prin aplicarea eficace și consecventă a legislației din domeniul combaterii discriminării. Sursele de discriminare manifestată la nivelul prestărilor de servicii ar putea fi reduse prin îmbunătățirea competenței culturale a furnizorilor de servicii publice (cadre didactice, cadrele medicale, poliția, angajații din primării) și prin creșterea numărului și capacității mediatorilor care acționează ca

punte de legătură între romi și furnizorii de servicii. Secțiunea de mai jos detaliază provocările aferente furnizorilor de servicii și mediatorilor.

CASETA 3.2: POTENȚIALUL CONTRIBUȚIEI MEDIATORILOR ȘI CONSILIERILOR COMUNITARI

România a desfășurat o activitate de pionierat în implicarea mediatorilor comunitari pe probleme ale romilor. Aceștia au fost introduși de Romani CRISS, un ONG implicat în problematica romă, încă din 1992, în cadrul unui program de atenuare a conflictelor comunitare. România a fost și prima țară din regiune care a instituționalizat programul mediatorului sanitar, în 2002.

Mediatorii comunitari constituie o punte de legătură între comunitățile rome și școli și centrele medicale sau între familiile rome și furnizorii de servicii publice. Studiile calitative realizate pentru acest raport sugerează că mediatorii pot juca un rol important. Mediatorii sanitari locali, de exemplu, pot contribui la schimbarea normelor sociale care au descurajat utilizarea serviciilor medicale. Acest deziderat se poate realiza prin combaterea stigmatului social asociat cu accesarea serviciilor de consiliere, a serviciilor medicale de sănătate a reproducerii și a realizării de analize medicale pentru identificarea afecțiunilor cu transmitere sexuală. Mediatorii școlari pentru romi au avut un impact pozitiv în mai multe domenii, contribuind la scăderea numărului de cazuri de părăsire timpurie a școlilor și a cazurilor de neînscrisere la școală, la îmbunătățirea obținerii de rezultate școlare și academice bune în rândul elevilor romi și la reducerea absenteismului din rândul elevilor. Acești mediatorii au activat și în sensul combaterii segregării elevilor romi și ne-romi din clase, precum și în scopul desegregării școlilor. Mediatorii romi au ajutat la îmbunătățirea comunicării dintre școli și comunitatea romă și a atitudinii profesorilor față de elevii de etnie romă.

O analiză calitativă regională a mediatorilor sanitari pentru romi realizată prin Programele de Sănătate Publică ale Open Society ilustrează faptul că mediatorii au avut în general succes în schimbarea părerilor și atitudinilor furnizorilor de servicii medicale. Mediatorii au sesizat o reducere a comportamentului discriminatoriu și a utilizării limbajului abuziv de către doctorii cu care lucrează. Aceștia cred și că au ajutat personalul medical să înțeleagă mai bine romii și că le-au îmbunătățit capacitatea de a oferi îngrijire medicală prin interacțiuni mai eficiente cu pacienții romi.

Sursa: Roma Health Mediators: Success and Challenges (New York: Open Society Foundations, 2011), <http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/roma-health-mediators-20111022.pdf>.

3.2 CAPACITATEA FURNIZORILOR DE SERVICII

34. Furnizorii de servicii se confruntă adesea cu probleme semnificative în relația lor cu clienții de etnie romă. La nivel local, adesea nu există resurse financiare suficiente pentru a

întâmpina nevoile comunităților rome privind prestarea de servicii mai bune. Decalajele la nivel de informații și obstacolele la nivel de comunicare nu fac decât să sporească aceste provocări. În anumite cazuri nu există stimulente pentru a îmbunătăți nivelul serviciilor. În alte cazuri, furnizorii de servicii nu înțeleg contextul local al comunităților rome, ceea ce afectează calitatea serviciilor.

35. Aspectele ce țin de capacitate se reflectă în special în educație. Școlile care deservește în special copii romi suferă de un nivel scăzut al calității predării care provine la rândul său din instruirea necorespunzătoare a profesorilor și din resurse de învățare neadecvate. Mai multe studii au constatat că școlile cu un procent mai mare de elevi romi tind să aibă personal mai puțin calificat și cu mai puțină experiență, plus o fluctuație ridicată a cadrelor. Infrastructura școlară și resursele sunt corelate cu calitatea actului pedagogic și sunt necorespunzătoare în multe școli cu o proporție ridicată de elevi romi. O concentrație de romi într-o școală, de exemplu, este asociată cu calculatoare, laboratoare, terenuri de sport, biblioteci mai puține și de o calitate mai scăzută, precum și cu un număr insuficient de manuale per elev. Aceasta duce la șanse necorespunzătoare de învățare pentru copiii romi.

36. Programul cu mediatorul școlar este promițător, dar trebuie consolidat. În ciuda rolului pozitiv recunoscut al mediatorilor școlari romi, programele cu mediatori acoperă doar parțial comunitățile rome. S-ar putea îmbunătăți capacitatea existentă prin crearea de stimulente corespunzătoare. Studiul realizat de Agenția „Împreună” arată că peste jumătate (55%) din școlile incluse în studiu nu dispun de un mediator școlar, inclusiv școlile în care peste 50% din elevi sunt Romi.³⁵ Între 2003 și 2013, prin diverse programe, în România au fost instruiți 1.001 mediatori școlari în total: din aceștia, numărul mediatorilor activi în prezent este de circa 400,³⁶ sugerând că există loc de mai bine la nivelul valorificării capacității existente. Unii primari locali au realocat resursele programului mediatorului școlar altor domenii; în alte cazuri, mediatorii comunitari au renunțat din cauza salariilor neatractive. În plus, este imperios necesară o mai bună reglementare a rolului mediatorilor romi. De exemplu, mediatorii sunt adesea ignorați și li se alocă sarcini administrative sau de curățenie. În alte cazuri, sunt alocați să le predea copiilor romi în locul profesorilor titulari, în timp ce profesorii titulari le predau doar ne-romilor.

37. Soluționarea problemei privind calitatea necorespunzătoare a serviciilor de bază pentru romi necesită investiții pentru a consolida capacitatea furnizorilor de servicii de a presta aceste servicii. Câteva inițiative existente de formare și de sensibilizare a furnizorilor de servicii promet deja să fie eficiente. Un astfel de program avizează primarii în legătură cu provocările cu care se confruntă de obicei familiile rome. ONG-urile locale consideră că acest program are rezultate foarte bune. În plus, majorarea bugetelor locale pentru școlile sub-dotate și pentru mediatorii comunitari reprezintă o șansă importantă. Dar potențialul se va atinge doar dacă sunt introduse mecanisme corespunzătoare de monitorizare a cheltuielilor, astfel încât bugetele alocate chiar să îmbunătățească nivelul de calitate al școlilor și să le permită

mediatorilor romi să presteze servicii mai bune și mai numeroase. Mai mult, sinergiile din rândul diferitelor activități de mediere (educație, sănătate, ocupare) pot fi analizate în funcție de succesul exemplurilor locale sau internaționale, astfel încât mediatorii să poată consolida legăturile dintre comunități și servicii sau facilități prin rolul lor de punte de legătură.

3.3 CADRUL INSTITUȚIONAL PENTRU INCLUZIUNEA ROMILOR

38. Planificarea și implementarea eficace a intervențiilor privind incluziunea romilor în România au fost afectate de lipsa mandatelor și răspunderilor clare. Dacă instituțiile responsabile cu soluționarea incluziunii romilor nu au mandate clare, inclusiv mecanisme de stimulare pentru a implementa aceste mandate, este greu să le tragi la răspundere și să depui eforturi concentrate pentru a implementa acțiuni prioritate într-un mod integrat. Situația se complică și mai mult când mandatul și răspunderea nu coincid pe deplin. De exemplu, implementarea Strategiei Naționale pentru Incluziunea Romilor (SNIR) nu beneficiază de un cadru instituțional și juridic consecvent. Unele măsuri propuse în această strategie nu intră sub incidența mandatului juridic al autorităților locale, afectând semnificativ implementarea. La nivel național, nici Agenția Națională pentru Romi, responsabilă de coordonarea implementării SNIR, nici Grupul de Lucru Interministerial, care se ocupă de coordonarea și implementarea politicilor publice pentru romi, nu dețin prerogative legale suficiente pentru a trage la răspundere instituțiile responsabile de implementarea SNIR. Aplicabilitatea și complexitatea intervențiilor necesare la implementarea SNIR necesită acordarea unui grad sporit de atenție la cele mai înalte niveluri. Instituțiile responsabile trebuie să comunice între ele, să aibă proceduri decizionale clare și transparente și să coreleze bugetele cu strategiile, pe baza unui set clar de priorități. Mai mult, există o șansă vitală de a implementa un cadru detaliat de monitorizare care să le permită instituțiilor responsabile să urmărească evoluția și să îmbunătățească intervențiile în mod corespunzător.

39. Măsurile de politici publice propuse în SNIR nu sunt mereu fundamentate corespunzător. Dezvoltarea autorității decizionale la nivel local nu a fost însoțită de descentralizarea corespunzătoare a bugetului. În plus, reducerile bugetare impuse de la nivel central asupra bugetelor locale au afectat semnificativ autonomia guvernelor locale, dat fiind că bugetele locale au scăzut substanțial. În aceste limitări bugetare și cu acest nivel de impredictibilitate, strategiile de dezvoltare locală, inclusiv SNIR, au devenit mult mai puțin importante în practică. Conform unui raport de monitorizare a societății civile privind implementarea Strategiei Naționale pentru Integrarea Romilor,³⁷ sunt incluse în strategie și anumite măsuri de politici publice care nu sunt foarte bine armonizate cu obiectivele SNIR. Există riscul ca aceste măsuri să împovăreze autoritățile locale fără a avea impact asupra romilor sau să ducă la eforturi și cheltuieli care nu duc la incluziunea romilor.

40. Adesea, romii nu sunt luați în calcul în mod explicit în cadrul programelor de incluziune socială.³⁸ În prezent, politicile, programele și investițiile sociale specifice se

concentrează adesea pe grupuri de populație dezavantajate, dar fără metodologii specifice pentru a măsura dezavantajele. Deși acestea nu trebuie să se concentreze întotdeauna exclusiv pe romi, absența criteriilor specifice pentru identificarea grupurilor țintă și lipsa unei metodologii clare prin care să se măsoare aceste criterii îngreunează crearea de programe sociale specifice la nivel local. Strategia pentru Incluziunea Romilor se concentrează în mod explicit pe romi, dar nu sunt colectate în mod sistematic datele despre etnia beneficiarului programului pentru a le monitoriza evoluția. Informațiile despre apartenența etnică ar permite o urmărire mai bună a evoluției impacturilor sociale pentru romi și comunitățile ne-rome și ar permite o analiză mult mai profundă a cauzelor sărăciei.

41. Capacitatea insuficientă a comunităților locale de a crea și de a implementa proiecte, în contextul unui sprijin necorespunzător acordat de la nivel central, afectează șansa multor comunități dezavantajate de a beneficia de fondurile UE.³⁹ Fondurile structurale UE, Fondul de Coeziune și Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală nu ajung la comunitățile marginalizate de romi în mod adecvat. Și rata generală de absorbție a fondurilor structurale și a fondurilor de coeziune ale UE în timpul perioadei 2007-2013 a fost scăzută în România. Acest lucru a fost provocat de câțiva factori-cheie: (a) lipsa unei armonizări între legislația care reglementează implementarea instrumentelor structurale și alte acte legislative naționale relevante; (b) proceduri administrative complexe; (c) lipsa capacității administrative atât la nivelul autorităților de management cât și în rândul beneficiarilor; (d) nivelul scăzut de răspundere al autorităților locale manifestat în procesul de soluționare a problemelor cu care se confruntă romii și alte comunități dezavantajate; (e) lipsa capacității de co-finanțare a autorităților locale; și (f) repartizarea incertă a sarcinilor în rândul ministerelor și al altor entități publice de la nivel național.

42. Consultările limitate privind politicile publice privitoare la incluziunea socială a romilor la nivel local compromit relevanța și sustenabilitatea măsurilor de implementare. Din această cauză, nu se poate valorifica oportunitatea de a se asigura că măsurile pentru rezolvarea incluziunii romilor reflectă cel mai bine nevoile și șansele locale. În plus, constatările studiului calitativ pentru prezentul raport sugerează că atitudinile discriminatorii ale anumitor reprezentanți față de romi afectează evoluția spre o participare adevărată a romilor în crearea și implementarea programelor de incluziune care îi privesc.

43. Capacitatea disponibilă la nivel local pentru a dezvolta și a implementa proiecte integrate este un factor-cheie pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale romilor. Condițiile precare de viață ale romilor din România se manifestă în mai multe feluri, în funcție de contextul comunității, și necesită o gamă la fel de diversificată de intervenții. De exemplu, pur și simplu acordarea de locuințe sociale, deși deosebit de costisitoare, nu aduce mereu o îmbunătățire semnificativă a condițiilor de viață ale romilor. În anumite cazuri, modernizarea serviciilor specifice (ex., apă, electricitate, transport) sau îmbunătățirea accesului la sănătate,

educație și șanse de angajare constituie o soluție mult mai eficientă, atât din punct de vedere social, cât și economic, decât aducerea oamenilor în case noi. Mai mult, aceste intervenții trebuie să fie corelate cu măsuri de abordare a riscurilor privind sustenabilitatea. Un risc dominant îl constituie suportabilitatea: asigurarea capacității continue a cetățenilor romi de a plăti chirie, împrumuturi sau utilități ar putea implica și intervenții care să îi ajute să-și găsească locuri de muncă sau să-și crească veniturile. Astfel de intervenții integrate se dezvoltă și se implementează cel mai bine la nivel local, deoarece crește nivelul de asumare și de sustenabilitate al proiectelor prin identificarea priorităților factorilor interesați și a capacității acestora de a folosi, de a păstra și de a menține serviciilor în stare funcțională. De asemenea, contribuie și la incluziunea socială a acestora prin insuflarea unui sentiment de putere. Participarea comunităților ne-rome este de asemenea esențială pentru evitarea stigmatizării romilor, pentru a susține interacțiunea și cooperare dintre romi și ne-romi în baza unor interese comune și pentru a obține sprijinul ne-romilor pentru proiecte.

44. Pe scurt, politicile eficace pentru incluziunea romilor depind de un nivel clar de răspundere, de alocarea unui buget corespunzător, de intervenții specifice eficace, de participarea romilor și de o capacitate crescută a autorităților locale de a gestiona proiecte. Aceste eforturi pot fi însoțite de un sistem detaliat de monitorizare și evaluare, care să le permită autorităților să urmărească evoluția și să tragă la răspundere factorii interesați răspunzători. O evaluare riguroasă a impactului s-ar putea aplica și în cazul anumitor programe strategice-cheie de învățare, de diseminare și de replicare a intervențiilor care s-au dovedit a fi eficiente.

4 INTERVENȚII PRIORITARE ȘI MĂSURI DE POLITICI PUBLICE

Pentru a înregistra progrese în legătură cu incluziunea romilor, este nevoie de un pachet integrat de intervenții și investiții specifice. Acestea ar trebui să se concentreze pe îmbunătățirea șanselor generațiilor următoare de romi și ale familiilor lor de dezvoltare a competențelor (inclusiv în domeniul sănătății și educației), a șanselor de câștig și a serviciilor de bază și a condițiilor de locuit. Studiul sugerează și măsuri de politici publice implementate pentru a consolida răspunderea și pentru a asigura implementarea eficace a acestor intervenții.

4.1 O ABORDARE INTEGRATĂ PENTRU INCLUZIUNEA ROMILOR

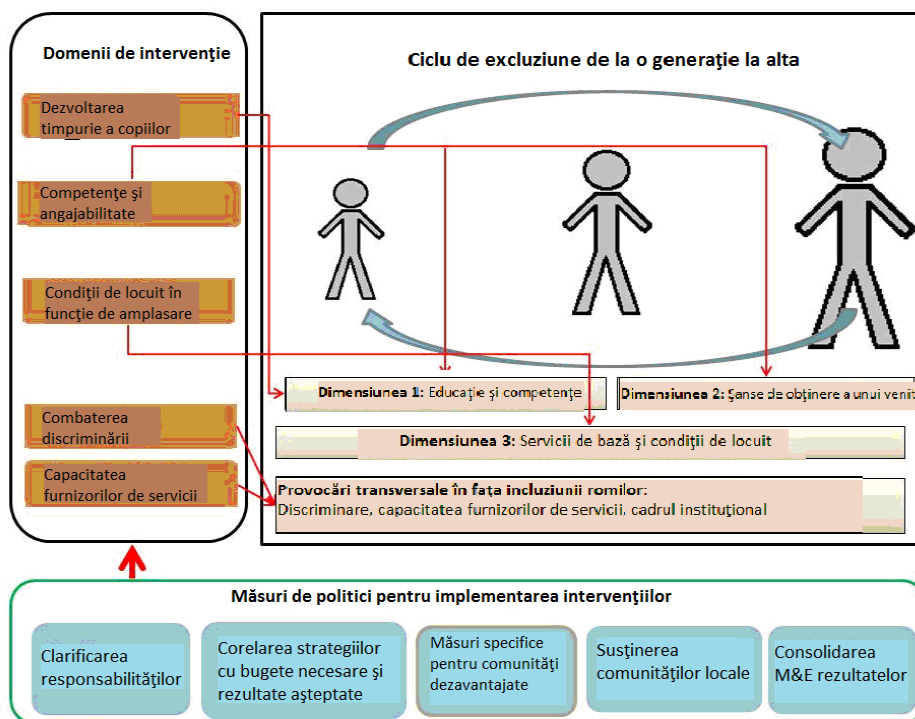
45. Întreruperea ciclului intergenerațional privind excluziunea romilor necesită intervenții pentru a rezolva factorii numeroși care provoacă inegalitate. Aceasta se referă la abordarea obstacolelor pe care le întâmpină copiii romi, în special cele privind educația și dezvoltarea abilităților proprii; condițiile de viață și accesul la sănătate, apă, salubritate; și, nu în cele din urmă, locurile de muncă pentru părinți și venitul familiei. Drept urmare, acest studiu recomandă trei intervenții specifice: (a) eliminarea diferenței privind dezvoltarea timpurie prin investiții specifice în sănătate, alimentație și educație; (b) realizarea de investiții în dezvoltarea competențelor și angajabilității tineretului și a tinerilor adulți romi pentru a le facilita inserția pe piața muncii și a combate sărăcia gravă a familiilor de romi care le limitează în prezent accesul la o alimentație corespunzătoare, sănătate, educație și locuințe, afectând dezvoltarea copiilor lor; și (c) susținerea măsurilor de îmbunătățire a condițiilor de locuit și accesul la infrastructura de bază pentru a îmbunătăți bunăstarea familiilor romi, creând în același timp un mediu care să favorizeze dezvoltarea timpurie a copiilor. La nivelul acestor trei domenii, recomandăm (d) îmbunătățirea calității serviciilor sociale pentru a asigura eficacitatea tuturor intervențiilor; (e) îmbunătățirea coordonării, responsabilizarea, structurile de motivare, precum și monitorizarea și evaluarea pentru a genera și a urmări rezultatele concrete, inclusiv la un nivel foarte înalt; și (f) combaterea stereotipurilor negative legate de romi și realizarea de investiții în proiecte care necesită interacțiuni între romi și ne-romi pentru a combate problema discriminării (Figura 4.1).

46. Problemele complexe, interconectate necesită o abordare integrată și soluții polivalente. Abordările integrate creează sinergii și pot crește eficacitatea, eficiența și sustenabilitatea intervențiilor. Se poate obține integrare la niveluri diferite și sub forme diferite. Diversele intervenții pot fi combinate pentru a atinge un obiectiv comun, de exemplu, prin combinarea intervențiilor de dezvoltare timpurie a copiilor cu intervenții privind infrastructura de bază în vederea creșterii impactului educațional. O intervenție poate conține atât măsuri „hard” cât și măsuri „soft”, de exemplu combinând infrastructura socială propriu-zisă cu instruirea furnizorilor de servicii care exploatează respectiva infrastructură. O intervenție poate combina mai multe măsuri pentru a aborda atât impedimentele la nivel de ofertă (ex., lipsa furnizorilor de servicii medicale), cât și provocările la nivel de cerere (ex., lipsa informării) în vederea atingerii impactului scontat. În final, se pot folosi resurse comune pentru a implementa intervenții sau

activități multiple: de exemplu, același mediator comunitar poate ajuta romii să acceseze mai multe servicii sociale, funcționând în același timp și ca o punte de legătură între comunitățile rome, reprezentanții publici și comunitățile ne-rome, compensând lipsa de comunicare și favorizând o conștientizare și o înțelegere reciprocă.

47. Este important ca intervențiile să abordeze provocările legate atât de ofertă, cât și de cerere. Multe comunități rome sunt deosebit de sărace și asigurarea unei infrastructuri sau a unor servicii noi nu implică automat și utilizarea acestora. Trebuie evaluate și îndepărtate obstacolele privind cererea, de exemplu obstacolele aferente nivelului scăzut de conștientizare din rândul utilizatorilor, mijloacele financiare, capacitatea limitată, costurile aferente șanselor de dezvoltare, normele sociale și riscurile (siguranța, demnitatea, reputația etc.). Chiar dacă un serviciu este disponibil, oamenii nu îl vor folosi dacă nu-i cunosc beneficiile sau dacă este prea scump. Mai mult decât atât, chiar și dacă un serviciu se oferă gratuit, oamenii pot decide să nu îl folosească în cazul în care „costul tranzacției” sau „costul de oportunitate” respective sunt considerate prea ridicate: de exemplu, utilizarea serviciului poate implica anumite costuri de transport sau salarii pierdute în timpul în care nu se lucrează. Teama de a fi tratat necorespunzător sau de a fi umilit de furnizorii de servicii publice, cum sunt profesorii și furnizorii de servicii medicale, pot descuraja intenția de a accesa un serviciu.

FIGURA 4.1. ÎNTRERUPEREA CICLULUI DE EXCLUZIUNE INTERGENERAȚIONAL PRIN INTERVENȚII SPECIFICE ȘI MĂSURI DE POLITICI PUBLICE



4.2 INTERVENȚII SPECIFICE ÎNTREPRINSE PENTRU A OFERI ȘANSE EGALE ROMILOR

4.2.1 INTERVENȚIA 1: INVESTIȚII ÎN ELIMINAREA DIFERENȚELOR DE DEZVOLTARE TIMPURIE A COPIILOR

54. Politicile privind dezvoltarea aptitudinilor ar trebui să fie o prioritate pentru incluziunea romilor. Îmbunătățirea educației și a competențelor este esențială pentru îmbunătățirea perspectivelor generației următoare pe piața muncii, precum și pentru atenuarea diferențelor de angajare cu care se confruntă generația actuală de adulți romi. Investițiile în intervenții de calitate pentru dezvoltarea timpurie a copiilor în comunitățile de romi ar putea implica îmbunătățirea infrastructurii școlare; colaborarea cu părinții și stimularea participării; combaterea părăsirii școlare prin creșterea medierii în școli și transformarea școlilor în medii mai prietenoase pentru toți elevii; și îmbunătățirea calității școlilor cu un procent ridicat de elevi romi prin instruirea și motivarea profesorilor și prin alocarea bugetelor corespunzătoare. Aceste măsuri vor contribui la eliminarea decalajelor la nivel de competențe pe termen lung.

55. Date fiind consecințele deosebit de favorabile ale dezvoltării timpurii a copiilor și decalajul foarte mare care există între romi și ne-romi în România, practicienii ar trebui:

- Să ia în calcul inițiative care motivează familiile să meargă la controale medicale regulate, gratuite, în centre apropiate de comunitățile în care trăiesc. Această măsură ar trebui să includă acțiuni pentru creșterea nivelului de conștientizare a importanței acestor controale medicale și să informeze familiile despre cum pot accesa serviciile medicale în mod gratuit. Prioritățile pot include creșterea accesului la și utilizarea serviciilor de planificare familială și consiliere, îngrijire medicală prenatală și îngrijire medicală timpurie a copiilor.
- Dezvoltarea și implementarea inițiativelor de popularizare (campanii de *outreach*), cum ar fi campanii naționale în presă, care să se concentreze pe sănătatea mamei și copilului, pe o dietă sănătoasă și pe prevenirea comportamentelor riscante.
- Crearea de stimulente inovatoare care să recompenseze direct rezultatele – cum ar fi finalizarea programului de vaccinare pentru copiii romi – și asigurarea unor bonusuri specifice pentru furnizorii responsabili.
- Utilizarea grădinițelor pentru a instrui părinții în legătură cu importanța stimulării învățării acasă.
- Investirea în extinderea educației preșcolare de calitate în comunități cu un procent mare de romi, cu personal, resurse și curriculum corespunzătoare care acordă atenția cuvenită dezvoltării competențelor socio-emoționale. Exemple de astfel de programe în Europa și în cele două Americi includ Tools of the Mind (n.t. – Instrumentele minții) și PATHS.
- Implicarea părinților în parteneriate de educație timpurie a copiilor, inclusiv sisteme preșcolare furnizate în comunitate.
- Acordarea unor stimulente financiare și eliminarea barierelor financiare care afectează inițiativele de educație timpurie a copiilor. O variantă ar fi să se introducă subvenții

anuale pentru familii, în contextul reformelor de asistență socială, condiționate de prezența la grădinițe a copiilor cu vârste între 3 și 4 ani, care să acopere taxele de școlarizare și costurile cu alimentația în grădinițe.

CASETA 4.1. ABORDAREA UNGARIEI PRIVIND EDUCAȚIA TIMPURIE A COPIILOR

În Ungaria, numărul înscrierilor copiilor romi la grădiniță este mult mai ridicat decât în țările vecine: 49% din copiii romi din Ungaria merg la grădiniță, un procent semnificativ mai ridicat față de cel din România. 86% din copii romi de 5 ani din Ungaria merg la grădiniță. Conform Băncii Mondiale, „noua lege a educației în Ungaria, adoptată în decembrie 2011, stabilește înscrierea obligatorie la grădiniță de la 3 ani. Vârsta obligatorie de înscriere în învățământul primar este de 6 ani, deși copiii pot rămâne la grădiniță încă un an, până la vârsta de 7 ani. Grădinițele din sectorul public sunt gratuite; acestea percep o compensație pentru servicii suplimentare neincluse în activitățile de bază, ex., mese, excursii și activități extracuriculare.”

Învățământul preșcolar este finanțat printr-o combinație de fonduri de la bugetul de stat (ce acoperă cam o treime din costuri), contribuții ale părinților (acoperind 10%) și subvenții de la autoritățile locale (acoperind puțin peste jumătate din total, deși această parte a reprezentat o problemă pentru municipalitățile sărace). Taxele plătite de părinți sunt reduse sau eliminate complet pentru familiile cu venituri mici.

Primăriile pot contracta furnizori privați sau pot recruta voluntari pentru a soluționa problemele legate de capacitate. Pentru a îmbunătăți accesul familiilor sărace, mesele sunt acordate gratuit în cazul în care se îndeplinesc anumite criterii. Mai mult, în 2009 s-a introdus un program de subvenții cu anumite condiționalități, care încurajează părinții săraci să-și înscrie copiii la o vârstă cât mai fragedă. Acest „program de subvenții pentru grădinițe” le acordă familiilor o subvenție bianuală de 10.000 de forinți maghiari (35 EUR) per copil cu vârsta între 3-4 ani, cu condiția frecventării învățământului preșcolar.

Sursa: Banca Mondială, Toward an Equal Start: Closing the Early Learning Gap for Roma Children in Eastern Europe (Washington, DC: World Bank, 2012), <http://go.worldbank.org/F2QMFQ7FJ0>.

4.2.2 INTERVENȚIA 2: INVESTIȚII ÎN COMPETENȚELE ȘI ANGAJABILITATEA TINERILOR ROMI ȘI A TINERILOR DE VÂRSTĂ ADULTĂ

56. Politicile de angajare trebuie să se concentreze pe îmbunătățirea competențelor și angajabilității romilor. Concluziile studiului indică o nevoie de programe de formare pentru angajare specifice tinerilor și femeilor rome care sunt dezavantajați și șomeri. Stimulentele acordate persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă ar trebui îmbunătățite și legate strâns de procesul de creare a locurilor de muncă. La crearea acestor politici, trebuie să se țină cont de efectul transformațional al angajării persoanelor și familiilor, inclusiv efecte posibile la nivel intergenerațional: și anume, instruirea și angajarea în rândul adulților pot contribui la impacturi

educaționale mai bune în rândul copiilor. Aceste inițiative le pot oferi copiilor romi un model de urmat în rândul părinților lor care lucrează. Ținând cont de rolul esențial atât al competențelor cognitive și ne-cognitive în impactul asupra angajării, trebuie să se țină cont de intervențiile de mai jos.

În domeniul educației:

- Trebuie luate măsuri mai degrabă pentru a preveni părăsirea școlară, decât pentru a încerca reintegrarea tinerilor care au părăsit școala:
 - Trebuie îmbunătățit mediul din școli pentru a încuraja implicarea, învățarea și bunăstarea tuturor elevilor.
 - Stabilirea unui sistem de alertare timpurie în legătură cu elevii care prezintă risc de părăsire a școlii, inclusiv activități de consiliere și mentorat în special pentru elevii care se confruntă cu acest risc.
- Școlile trebuie să fie mai inclusive, să joace un rol mai pregnant și să fie mai deschise către copiii romi:
 - Trebuie instruiți profesorii, astfel încât aceștia să deprindă obișnuința unor abordări și practici eficiente, concentrându-se pe educația inclusivă și pe istoria, limba și cultura romilor.
 - Adaptarea curriculei pentru a reliefa contextele culturale ale comunităților de romi; ajustarea orarului astfel încât acesta să țină cont de activitățile obișnuite ale familiilor romi; utilizarea materialelor de învățare relevante pentru nevoile elevilor romi.
 - Acordarea atenției către dezvoltarea abilităților socio-emoționale, cu activități de învățare care să promoveze modele de urmat din rândul comunităților de romi în vederea creșterii respectului de sine a copiilor din punct de vedere etnic.
 - Includerea opiniei copiilor în procesul decizional al școlii prin crearea de consilii ale elevilor, care ar trebui să includă și reprezentanți ai copiilor romi.
 - Investiții în extinderea activităților de mentorat și meditații pentru romi în școli.
- Extinderea și îmbunătățirea eficacității programului mediatorului școlar pentru a include treptat toate școlile cu procent ridicat de romi.
- Îmbunătățirea măsurilor antidiscriminatorii specifice (ex., locuri rezervate în universități) pentru copiii și tinerii romi. Aceste măsuri ar trebui să includă tineri vorbitori de romani din comunități rurale izolate pentru a le permite și celor mai dezavantajați să atingă niveluri educaționale mai înalte.
- Facilitarea implicării părinților în educație: de exemplu, organizarea grupurilor de sprijin pentru părinți în comunități romi și crearea unor situații în care părinții romi să aibă ocazia să participe la activitățile școlare zilnice.
- Stimularea profesorilor pentru a lucra cu elevi romi: de exemplu, posibilitatea lansării programului „Profesori pentru România”.⁴⁰ Posibilitatea introducerii remunerației bazate

pe performanță care să recompenseze profesorii care îmbunătățesc rezultatele elevilor romi.

- Revizuirea curriculei pentru profesori: introducerea modulelor specifice cu scopul de a reduce părăsirea timpurie a școlii în rândul grupurilor vulnerabile precum romii, bazate pe abordări eficiente.
- Investiții în transportul copiilor romi care locuiesc departe de școli.

CASETA 4.2: CORELAREA ASISTENȚEI FINANCIARE CU EDUCAȚIA ȘI SĂNĂTATEA: TRANSFERUL CONDIȚIONAT AL FONDURILOR

Pot politicile sociale să depășească statutul de simplă asistență și să devină instrumente active ale transformării socio-economice? Inițiativele din Mexic și Brazilia arată că acest lucru este posibil. Programul „Bolsa Família” din Brazilia, asemenea predecesorului său mexican, este considerat a fi unul dintre factorii-cheie din spatele evoluției recente semnificative a țării în vederea reducerii sărăciei și inegalității. Programul acoperă 11 milioane de familii, adică o bună parte din populația cu venituri mici a țării. Programul le acordă acestor familii subvenții lunare cu condiția prezenței cu regularitate la școală a copiilor și a prezentării la controale medicale regulate. Familiile sărace cu copii primesc în medie 70 de reais (circa 35 USD) prin viramente directe. Conform Băncii Mondiale, „Deși destul de modest din punctul de vedere al resurselor, comparativ cu alte programe sociale braziliene, ca de exemplu asigurările sociale, programul „Bolsa Família” poate avea cel mai mare impact asupra vieților a milioane de brazilieni cu venituri mici.”

S-au implementat programe similare și în alte țări din America Latină. Chiar și orașul New York a anunțat recent programul său de transfer condițional de fonduri „*Opportunity NYC*”, modelat după „Bolsa Família” și programul mexican echivalent. „Este un exemplu de țară dezvoltată care adoptă și învață din experiențele așa-numitelor economii emergente.”

Sursa: Banca Mondială, “Bolsa Família: Changing the Lives of Millions in Brazil,” August 27, 2007, <http://go.worldbank.org/3QI1C7B5U0>.

În domeniul ocupării locurilor de muncă:

- Crearea și implementarea unui program de dezvoltare a competențelor special pentru tineretul dezavantajat. Un astfel de program ar trebui să combine formarea pe teme elementare, cum ar fi de competența cognitivă, competența socio-emoțională (viață) și aptitudinile tehnice, prin stagii de practică care să asigure corelarea formării cu cererea angajatorilor în materie de competențe (Caseta 4.3). Programul ar trebui să includă consiliere și competențe de căutare a unui loc de muncă (ex., capacitatea de a scrie un CV bun, identificarea posibilităților de angajare, redactarea unei scrisori de intenție, susținerea cu succes a unui interviu), precum și serviciile mediatorilor pentru căutarea unui loc de muncă. Acesta poate începe cu un pilot care poate fi extins treptat în funcție de o evaluare detaliată.

- Îmbunătățirea educației privind a doua șansă și a stagiilor de practică, inclusiv programe de alfabetizare a adulților, și creșterea accesului în rândul romilor.
- Crearea de programe de practică, stagiatură și ocupare în funcții administrative la niveluri centrale, regionale și locale.
- Investiții în șanse pe piața muncii pentru femeile rome. Aceasta poate include extinderea programului dedicat asistentelor medicale comunitare și instruirea femeilor care să devină educatoare suplinitoare.
- Creșterea investițiilor în programe de protecție socială bazate pe testarea mijloacelor de trai, sprijinind persoanele cele mai sărace și sprijinind și stimulând trecerile către angajare.
- Întărirea capacității Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă prin personal și instruire corespunzătoare a acestuia, creșterea nivelului de conștientizare și de încredere în rândul beneficiarilor posibili și alocarea unui buget mai mare pentru programele pentru piața activă a muncii pentru populații vulnerabile, inclusiv romi.
- În contextul reformelor actuale din domeniul asistenței sociale, eliminarea discriminării familiilor numeroase în cadrul programelor de asistență socială pentru a ajuta la reducerea sărăciei în rândul tuturor familiilor numeroase, inclusiv a familiilor romilor. În același timp, eliminarea unor posibili factori care îi descurajează pe cei aflați în căutarea unui loc de muncă, prin reducerea impozitului marginal pe venit și prin promovarea unor programe cu formule de calcul bazate pe testarea mijloacelor. Această măsură poate fi însoțită de programe complementare pentru piața activă a muncii și de servicii ortopedagogice pentru adulții care pot lucra, dar care nu sunt angajați, sau programe desfășurate în domeniul educației și formării.

CASETA 4.3: DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR ÎN RÂNDUL TINERILOR
DEZAVANTAJAȚI: EXEMPLE DE SUCCES DIN AMERICA LATINĂ

Există numeroase programe în lume care au corelat cu succes tinerii dezavantajați cu crearea de locuri de muncă. Toate aceste programe au două caracteristici fundamentale: (a) oferă o intervenție integrată, abordând provocări multiple cu care se confruntă tinerii care își caută un loc de muncă și (b) implică factorii interesați din sectorul privat. Unele folosesc abordarea „*training plus*”: instruire tehnică și/sau pentru competențe pentru viața urmată de practică în sectorul privat și asistență în găsirea unui loc de muncă.

Programul „*Jóvenes*” din America Latină, început în 1991, a oferit un model de intervenție cuprinzătoare pentru a îmbunătăți angajabilitatea tinerilor. Implementat în mai multe țări sub forme ușor diferite, modelul se concentrează pe tinerii dezavantajați, fără competențe, cu vârste cuprinse între 16 și 29 de ani, oferindu-le formare profesională și foarte multe servicii de sprijin. Formarea teoretică este completată cu experiență efectivă în muncă dobândită prin practică în sectorul privat. Furnizorii concurează pentru șansa de a oferi formare, menținând prețurile scăzute, iar furnizorii de formare selectați trebuie să armonizeze cursurile cu practica, asigurând

o relevanță în acest sens. Se acordă o atenție deosebită dezvoltării „competențelor personale și sociale”, precum o bună etică a muncii și comportament corespunzător în timpul unui interviu de angajare. Pachetul este completat prin consiliere și informații despre căutarea unui loc de muncă. Angajatorii primesc subvenții pentru salarii, iar beneficiarii primesc alocații zilnice pentru a le încuraja participarea.

Un program similar din Republica Dominicană include o componentă importantă de competențe personale și sociale care, conform dovezilor recente, îmbunătățește angajabilitatea participanților. Prin evaluarea riguroasă a impactului, se constată că - la puțin mai mult de un an de la participarea la cursuri - participanții au dat dovadă de îmbunătățiri semnificative la nivelul spiritului de conducere, al comportamentului în situații conflictuale, al încrederii de sine și al organizării personale. Mai mult, s-a constatat un impact pozitiv asupra ratelor de ocupare a locurilor de muncă, în special în rândul femeilor. Participarea la program a fost asociată cu scăderea numărului de adolescente însărcinate în cadrul grupului beneficiar.

În legătură cu programul „Jóvenes” în general, într-un document al Băncii Mondiale se arată că „au existat mai multe estimări ale costurilor, comparativ cu beneficiile. Dovezile recente din Peru arată că efectele pozitive privind veniturile trebuie să se manifeste cel puțin 7 ani pentru ca „PROJoven” să genereze un câștig net pozitiv. O versiune longitudinală recentă a scorului de propensitate pentru „PROJoven” a arătat o rată internă pozitivă a rentabilității, semnificativ peste 4 procente. În Republica Dominicană, investițiile în formare sunt recuperate după 2 ani.”

Surse: P. Ibararan, et al. *Life Skills, Employability and Training for Disadvantaged Youth: Evidence from a Randomized Evaluation Design*, Discussion Paper 6617 (Bonn: IZA, 2012); O. Puerto, *Interventions to Support Young Workers in Latin America and the Caribbean: Regional Report for the Youth Employment Inventory* (Washington, DC: World Bank, 2007), <http://www.youth-employment-inventory.org/downloads/3.pdf>; World Bank, *Stepping Up Skills for More Jobs and Higher Productivity* (Washington, DC: World Bank, 2010); World Bank, *Resilience, Equity, and Opportunity: The World Bank 2012–2022 Social Protection and Labor Strategy* (Washington, DC: World Bank, 2012).

4.2.3 INTERVENȚIA 3: INVESTIȚII ÎN ÎMBUNĂȚĂȚIREA CONDIȚIILOR DE LOCUIT ȘI A ACCESULUI LA INFRASTRUCTURA DE BAZĂ

57. Nevoile privind locuințele și infrastructura trebuie abordate prin intervenții personalizate, integrate la nivel local, de natură să poată combina investițiile fizice cu măsuri sociale pentru a crește impacturile și sustenabilitatea. Acestea ar putea fi realizate împreună cu alte intervenții recomandate în prezentul raport. De exemplu :

- Extinderea și modernizarea infrastructurii (apă, canalizare, electricitate, școli, clinici, drumuri de acces).
- Creșterea calității și gradului de acoperire a serviciilor sociale (îngrijire medicală, colectarea deșeurilor, poliție de proximitate, activități pentru tineri, mentorat, consiliere, activități recreaționale).
- Extinderea serviciilor de transport.

- Îmbunătățirea spațiului comunitar (iluminare stradală, parcuri).
- Înlesnirea înregistrării proprietății și simplificarea procedurii de emitere a documentelor de stare civilă, cum sunt documente de identitate și actele de proprietate. Acest aspect este important pentru a le facilita romilor, în special celor care locuiesc în așezări informale, accesul la servicii de bază și dreptul la împrumuturi și titluri de proprietate. De exemplu, când un titlu de proprietate asupra unui teren nu se poate emite pentru deținerea informală a unui teren, autoritatea locală poate emite un certificat de posesie conform Legii Nr. 7/1996, cu modificările ulterioare, care permite înregistrarea posesiei. Pentru romii care trăiesc în zone geografice îndepărtate, Serviciul Public Comunitar de Evidență a Persoanelor ar putea facilita pregătirea documentelor de identitate necesare.
- Explorarea potențialului de acordare de finanțare pentru locuințe. Opțiunile includ (a) împrumuturi mici ipotecare pentru locuințe pentru persoanele eligibile și care își pot permite locuințe la nivelul valorii pieței și (b) împrumuturi pentru construirea sau extinderea unei case sau pentru înființarea unei afaceri (magazin, atelier). Se pot crea mecanisme pentru a evalua bonitatea lucrătorilor din sectorul informal; astfel de metode diferă semnificativ de cele ale sistemului bancar oficial, dar au avut succes în alte zone ale lumii. O altă opțiune ar fi crearea unui fond de garantare pentru a stimula băncile și instituțiile financiare nebankare care sunt reticente în a acorda împrumuturi și nu doresc să-și asume astfel de riscuri.

58. Trebuie implicate comunitățile în crearea și implementarea intervențiilor. Pentru a susține administrarea și implementarea intervențiilor prin comunități, se pot organiza cursuri pentru membrii comunității, precum luarea de decizii în mod participativ, contabilitate și cunoștințe financiare de bază. În plus, implicarea populațiilor locale în modernizarea infrastructurii ar putea crește și nivelul de asumare, crearea șanselor de angajare și dezvoltarea de competențe. Este important să se asigure că îmbunătățirile aduse infrastructurii locale și condițiilor de locuit nu duc la o concentrare sau izolare și segregare fizică și mai mare a grupurilor marginalizate.⁴¹

CASETA 4.4: INTERVENȚII URBANE INTEGRATE: UN EXEMPLU DIN CARTIERUL
MAGDOLNA, UNGARIA

Cartierul Magdolna este de mult timp una dintre cele mai aglomerate și dezavantajate zone din Budapesta. În 2007, circa 40% din 5.500 de apartamente nu dispuneau de toalete, băi sau instalații de alimentare cu apă potabilă. La un moment dat, se estima că circa 60% din populație era inactivă din punct de vedere economic. Siguranța publicului reprezenta și ea o problemă majoră. Circa 30% din populație sunt romi.

Începând cu 2005, s-au implementat mai multe măsuri pentru a îmbunătăți mediul de viață al cartierului. Măsurile au fost introduse în trei etape, finanțate din mai multe surse, inclusiv

Primăria Municipiului Budapesta și Fondul European de Dezvoltare Regională (co-finanțat de la bugetul de stat). O inovație-cheie a constat mai degrabă în accentul pus pe îmbunătățirea condițiilor de viață ale populației din cartier, decât doar pe restructurarea fizică a cartierului. Acest lucru a fost important, deoarece neconcentrarea pe cetățeni ar fi dus la gentrificare, împingând rezidenții inițiali în afara cartierului și crescând și mai mult nivelul de marginalizare a acestora.

Intervențiile au inclus, printre altele, și activitățile de mai jos:

- Renovarea fondului locativ.
- Construirea unui centru comunitar și reabilitarea pieței principale
- Organizarea unor activități în cadrul centrului comunitar, inclusiv cluburi de căutare a unui loc de muncă, cluburi pentru femei, formare în domeniul tehnologiei informației și accesului la internet, târguri și expoziții de locuri de muncă, tabere de vară pentru copii, sesiuni de terapie de familie și programe pentru copiii talentați.
- Programe speciale pentru tineri oferite de asistenții sociali în teren.
- Activități extra-școlare, formarea profesorilor, modificări ale curriculei
- Formare profesională creată pentru familii monoparentale (pentru mame).
- Prevenirea infracționalității și activități de siguranță publică.
- Programe de prevenire a utilizării drogurilor

Populația locală a participat la crearea și implementarea măsurilor de intervenție, ceea ce a îmbunătățit eficacitatea acestora și a contribuit și la creșterea nivelului de coeziune între membrii comunității.

Sursa: Rév8, <http://rev8.hu/english/>.

4.2.4 INTERVENȚIA 4: INVESTIȚII ÎN CREȘTEREA CAPACITĂȚII FURNIZORILOR DE SERVICII PUBLICE

- Asigurarea unui mandat bine întemeiat pentru mediatorii școlari și sanitari, astfel încât aceștia să-și poată desfășura activitățile în sistemele școlare și de îngrijire medicală.
- Utilizarea activă a cunoștințelor și informațiilor obținute din mediere în dezvoltarea de politici și programe generale, de exemplu acordându-le mediatorilor romi un rol consultativ oficial în crearea de politici.
- Dezvoltarea și introducerea modulelor de competențe culturale în cadrul curriculei obligatorii pentru formarea inițială și continuă a reprezentanților publici (profesori, furnizori de servicii medicale, poliție, mediatorii, primari).
- Introducerea unei funcții de „avocat al poporului” terț pentru monitorizarea respectării principiilor de nediscriminare de către furnizorii de servicii publice (ex., în sistemul medical, programe de asistență socială și școli). În cazul neconformării, este necesară organizarea unor noi cursuri de formare pentru furnizori prin modulele de competențe

culturale menționate mai sus, existând și posibilitatea utilizării măsurilor disciplinare, cum ar fi amenzile.

4.2.5 INTERVENȚIA 5: COMBATerea STEREOTIPURILOR NEGATIVE DESPRE ROMI ȘI PROMOVAREA ÎNȚELEGERII RECIPROCE ÎNTRE ROMI ȘI NE-ROMI

- Introducerea unui mecanism de supraveghere pentru a depista și a reduce conținutul de presă care perpetuează stereotipurile negative despre romi. Acest mecanism ar putea funcționa în mod similar celor care monitorizează în prezent blasfemia și cruzimea în mass-media.
- Investiții în proiecte care necesită interacțiune și colaborare între romi și ne-romi și generează beneficii pentru ambele grupuri. Astfel de proiecte ar putea crește înțelegerea și respectul reciproc, reducând o sursă-cheie a discriminării.
- Lansarea de campanii naționale intense pentru a face discriminarea inacceptabilă din punct de vedere social în România. Modelele de urmat și liderii de opinie ar putea fi implicați în campanii de transmitere a unor mesaje puternice care să condamne discriminarea ca fiind un comportament greșit și rușinos pe care societatea nu trebuie să îl tolereze.
- Consolidarea legii de combatere a discriminării într-un mod mai eficace și consecvent, prin modificarea legii și a cadrului instituțional al Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD). Legea și cadrul instituțional trebuie să clarifice modul în care vor fi sancționate cazurile de discriminare, modalitatea de popularizare a legii și creșterea resurselor și a capacității CNCD de aplicare a legislației în mod consecvent. Astfel de modificări, printr-o mai bună claritate și o consecvență sporită a modului în care este aplicată legislația de combatere a discriminării, ar trebui să amplifice posibilitățile de penalizare sau descurajare a discriminării.
- Această măsură ar promova, la rândul său, o cultură a toleranței zero în legătură cu discriminarea.

4.3 MĂSURI DE POLITICI PUBLICE PENTRU CREȘTEREA GRADULUI DE RESPONSABILIZARE ȘI PENTRU ASIGURAREA CAPACITĂȚII DE IMPLEMENTARE

59. Existența unor mecanisme instituționale bine coordonate constituie o condiție esențială pentru dezvoltarea politicilor eficace, pentru implementarea intervențiilor prioritare și pentru abordarea decalajelor la nivel de servicii. Pentru a extinde mecanismele instituționale pentru furnizarea în mod eficient a serviciilor locale și pentru valorificarea instrumentelor UE, este nevoie de o clarificare a responsabilităților instituționale printr-o legislație uniformă și prin aranjamente clare de lucru. S-ar putea adopta o lege-cadru pentru a clarifica relațiile funcționale dintre diferitele structuri, precum și sursele bugetare. Sprijinirea și consolidarea capacităților autorităților locale sunt esențiale pentru accesarea fondurilor UE. Parteneriatele cu comunitățile romi ar putea fi consolidate prin formularea unei metodologii de consultare a romilor la nivel local, fiind nevoie în același timp și de colectarea *feedback*-ului din partea factorilor interesați prin platforme online. Comunitățile dezavantajate ar putea fi abordate mai eficient prin identificarea acestora la nivel sub-regional și local. În plus, s-a putea crește nivelul de accesare a fondurilor UE de către comunitățile locale prin simplificarea procedurilor și reducerea poverii administrative a acestor comunități.⁴²

4.3.1 MĂSURA DE POLITICI 1: CLARIFICAREA RESPONSABILITĂȚILOR INSTITUȚIONALE

- Crearea unei legi cadru care să asigure uniformitatea legislației relevante și să descrie competențele și responsabilitățile agențiilor-cheie pentru incluziunea romilor (ex., Agenția Națională pentru Romi, Consiliul National pentru Combaterea Discriminării).
- Crearea instrumentelor de lucru care clarifică modul în care vor lucra împreună diferiții factori implicați, inclusiv stimulente clare pentru a respecta aceste instrumente de lucru și a genera rezultate.

4.3.2 MĂSURA DE POLITICI 2: CONSOLIDAREA LEGĂTURII DINTRE STRATEGIE ȘI BUGET

- Stabilirea unei estimări bugetare pentru implementarea SNIR. Este important ca SNIR să clarifice, pentru fiecare din obiectivele sale, care sunt rezultatele finale necesare pentru a atinge obiectivul, ce activități ar trebui implementate pentru a ajunge la aceste rezultate, ce finanțare este necesară pentru a realiza aceste activități și care ar trebui să fie sursa acestei finanțări (inclusiv prin fonduri UE). Aceasta ar putea fi generalizată sau transpusă în strategii sectoriale și planuri de acțiune clare care să identifice ceea ce ar trebui să livreze fiecare minister și momentul în care o face, ce finanțare este necesară în acest scop și prin ce linii bugetare se va pune la dispoziție finanțarea respectivă.

4.3.3 MĂSURA DE POLITICI 3: ÎMBUNĂTĂȚIREA INVESTIȚIILOR SPECIFICE ÎN COMUNITĂȚI DEZAVANTAJATE

- Crearea unui act normativ – o lege a comunităților sărace – care să specifice metodologia pentru identificarea comunităților marginalizate. Metodologia ar putea aplica tehnicile de estimare pe zone mici folosite pentru identificarea specifică a zonelor geografice, care sunt identificate pe hărți ale sărăciei create de Banca Mondială. La nivel de cartier, această identificare specifică s-ar putea baza pe hărți ale orașelor care trasează poziția geografică a comunităților marginalizate folosind datele din recensământ care au fost verificate la nivel local, o tehnică dezvoltată de Ministerul Dezvoltării Regionale în colaborare cu Banca Mondială. Identificarea comunităților dezavantajate și neajunsurile specifice ale acestora la nivel de cartier ar putea juca un rol esențial în dezvoltarea proiectelor prin abordarea Dezvoltării Locale Conduse de Comunitate (DLCC) ce va fi introdusă în perioada de programare a fondurilor UE 2014-2020.
- Lansarea apelurilor de propuneri specifice pentru programe integrate care vizează comunitățile dezavantajate.

4.3.4 MĂSURA DE POLITICI 4: SUSȚINEREA ȘI CONSOLIDAREA CAPACITĂȚILOR ÎN COMUNITĂȚILE LOCALE PENTRU A GESTIONA PROIECTE ȘI A ACCESA FONDURI UE

- Crearea unei unități centrale cu experți care să faciliteze angajamentul comunității și planificarea proiectelor, în special ajutând comunitățile să depună aplicații pentru Fondurile Structurale UE. Această unitate ar putea fi înființată pe structura Fondului Român de Dezvoltare Socială (FRDS), care a dovedit că deține un model instituțional funcțional care poate promova dezvoltarea de proiecte la nivel local și implementarea acestora în comunități marginalizate. Cunoștințele FRDS despre metoda de dezvoltare condusă de comunitate ar deveni deosebit de importante pentru implementarea abordării DLCC. S-ar putea lua în calcul două variante:
 - Identificarea posibilității de a extinde mandatul Agențiilor de Dezvoltare Regională (ADR) pentru a sprijini crearea proiectelor, verificarea și implementarea Programului Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane și programele sale co-finanțate prin Fondul Social European (în măsura în care se poate, ținând cont de durata Acordului de Parteneriat). Se poate înființa o Unitate pentru Mobilizarea Comunității și Incluziune Socială în cadrul ADR pentru a ajuta comunitățile locale să dezvolte și să implementeze propuneri de incluziune socială. Personalul din cadrul acestei unități ar putea fi format de experți FRDS printr-o abordare de formare a formatorilor, experții FRDS continuând să aibă un rol de mentorat.
 - Identificarea posibilității de a mobiliza experții FRDS pentru a contribui direct la planificarea proiectelor și la mobilizarea directă a tuturor comunităților, la nivel

național. FRDS ar putea să înființeze birouri regionale pentru a acorda acest sprijin comunităților locale într-un mod eficace.

Se poate acorda asistență autorităților locale, organizațiilor din societatea civilă și populațiilor locale pentru a le ajuta să-și asume rolurile corespunzătoare în procesul de dezvoltare și implementare a proiectelor. Deși valorificarea experienței FRDS este doar o variantă, iar unitatea centrală ar putea fi înființată prin alte măsuri, va fi nevoie în orice caz de cunoștințe speciale și de asistență pentru a le permite comunităților locale să implementeze proiecte conform mecanismelor de finanțare UE.

- Consolidarea metodologiei pentru consultarea romilor și crearea unui cadru general pentru o abordare participativă. Aceasta ar putea conține îndrumări cu privire la modul în care pot fi implicați factorii interesați și comunitățile de la nivel local și în care aceștia pot participa la planificarea și implementarea proiectelor. Ar include, printre altele, instrumente pentru realizarea analizei nevoilor și identificarea decalajelor și șanselor de creare a unor sinergii. Participarea comunității locale este esențială pentru succesul intervențiilor, deoarece comunitățile locale știu ce le este necesar, din ce motive, și care sunt obstacolele, ce se poate face, ce este convenabil și se poate menține și ce șanse există. Participarea romilor la pregătirea, implementarea și monitorizarea proiectelor ar crește sustenabilitatea și transparența proiectelor și ar putea contribui și la o participare activă la viața obștească a romilor prin împuternicirea acestora. În acest sens, este importantă incluziunea bărbaților, a femeilor, a vârstnicilor și a tinerilor.

4.3.5 MĂSURA DE POLITICI 5: CONSOLIDAREA SISTEMULUI DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE

- Consolidarea capacității factorilor interesați locali de a strânge și gestiona date de bază și generale despre grupurile vulnerabile.
- Crearea unor cadre clare de rezultate pentru a monitoriza evoluția și rezultatele tuturor programelor și proiectelor în mod comprehensiv. Este nevoie de un cadru al rezultatelor ierarhice pentru Strategia Națională de Incluziune a Romilor. Cadrele cu rezultate trebuie corelate cu un plan clar de monitorizare ce include indicatori și surse de date și identifică responsabilitățile instituționale în legătură cu colectarea datelor, analiza, raportarea și utilizarea acestora în procesul decizional. Publicarea acestor date și a rapoartelor va crește transparența deciziilor și gradul de utilizare a resurselor.
- Strângerea de dovezi riguroase despre „ce funcționează” și punerea imediată la dispoziție a acestora. Se recomandă realizarea unor evaluări riguroase a impactului în anumite domenii privind programele strategice-cheie (ex., dezvoltarea timpurie a copilului, formarea de abilități), inclusiv etape-pilot, pentru a afla ce programe sunt de succes și eficiente pentru incluziunea romilor. Informațiile pot fi diseminate și pe Portalul Consiliului Europei privind Bune Practici pentru Incluziunea Romilor (<http://goodpracticeroma.ppa.coe.int/en>).

- Implicarea comunităților locale și a organizațiilor din societatea civilă în monitorizarea evoluției și a rezultatelor programelor și proiectelor de incluziune. Comunitățile știu adesea cel mai bine ce se întâmplă cu familiile din zona lor. O platformă online pentru *feedback* din partea cetățenilor, de exemplu, le-ar putea oferi cetățenilor ocazia de a oferi *feedback* despre calitatea serviciilor cu care intră în contact. Aceasta le va oferi șansa de a trimite *feedback* în timp real, de ex. prin mesaje scrise. Aceste platforme pot fi combinate cu hărți online de intervenții și proiecte care arată locul și sursele de finanțare. Pentru a le acorda persoanelor fără acces la calculatoare sau internet șansa de a oferi *feedback*, platforma ar putea fi completată cu o interfață bazată pe apeluri telefonice.

CASETA 4.5: EXEMPLE DE FUNCȚIONALITATE ÎN EDUCAȚIE: „WHAT WORKS CLEARINGHOUSE”

În 2002, Institutul de Științe ale Educației din cadrul Ministerului Educației din SUA a înființat What Works Clearinghouse (WWC), o „casă de compensație” a proiectelor funcționale (<http://ies.ed.gov/ncee/wwc>). Scopul era acela de a avea o sursă centrală care să ofere dovezi științifice despre impactul diferitelor inițiative din învățământ. WWC analizează studiile privind impactul programelor, practicilor și politicilor din educație și identifică ceea ce funcționează pentru a le permite profesioniștilor din educație să ia decizii bazate pe dovezi. De exemplu, un specialist în educație interesat de eficacitatea intervențiilor pentru prevenirea abandonului școlar poate vedea informații pe scurt – un sistem de punctaj tip „score card” – sau pe larg de pe o singură pagină de internet. Această „casă de compensație” (*clearing house*) analizează în prezent programe dedicate unor teme cum ar fi copiii și tinerii cu dizabilități; prevenirea abandonului școlar; educația timpurie; cursanții de limbă engleză; alfabetizarea; matematică; științe diverse și comportamentul elevilor.

ies INSTITUTE OF EDUCATION SCIENCES

WHAT WORKS CLEARINGHOUSE™ Enter search terms here

Home | Topics in Education | Publications & Reviews | Find What Works! | Inside the WWC | News & Events | About Us

Improving Mathematical Problem Solving in Grades 4 Through 8

Evidence for What Works in Education

We review the research on the different programs, products, practices, and policies in education.

Then, by focusing on the results from high-quality research, we try to answer the question “What works in education?”

Our goal is to provide educators with the information they need to make evidence-based decisions.

Publications & Reviews

Get started with WWC products:

- **Practice guides** help educators address classroom challenges.
- **Intervention reports** guide evidence-based decisions.
- **Single study reviews** examine research quality.
- **Quick reviews** give the WWC's

Find What Works!

English language development

Intervention	Type	Improvement Index	Effectiveness	Quality	Direct Evidence
Fast Forward® Language	English Language	80	High	High	High
International Communication and Collaborative Log	English Language	70	High	High	High

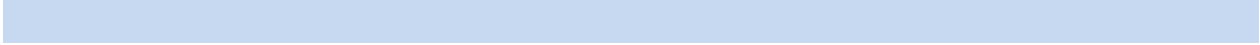
Based on the research evidence, find what works to... improve literacy skills in our students

What's New?

WWC Quick Review on “KIPP Middle Schools: Impacts on Achievement and Other Outcomes, Final Report”
Mar 27

Updated WWC Report on Fast ForWord for Beginning Readers
Mar 19

Read Naturally Has Potentially Positive Effects



ANEXA A. METODOLOGIE ȘI SURSE DE DATE

Prezentul raport oferă recomandări de politici bazate pe dovezi. Evaluarea se bazează pe trei surse principale de informare. În primul rând, valorifică Studiul Regional privind Situația Romilor (SRR) realizat în 2011 de Programul al Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Banca Mondială și Comisia Europeană (CE).⁴³ Acesta este cel mai detaliat efort de cercetare până în prezent de a surprinde situația romilor din Europa Centrală și de Est. Evaluarea include și informații preluate din Ancheta Bugetelor de Familie (ABF) realizate în România în fiecare din 2008 până în 2012 (Casetă A). În al doilea rând, prezentul raport se bazează pe informațiile calitative colectate prin vizite în teren și interviuri cu factorii interesați, inclusiv cu reprezentanți ai Guvernului României, reprezentanți din mediul universitar românesc, actori din societatea civilă și reprezentanți ai comunităților de romi. În al treilea rând, fiecare capitol subliniază experiențe internaționale relevante care pot oferi perspective și bune practici utile pentru formularea de politici despre integrarea romilor. Multe dintre experiențele avute vizavi de integrarea comunităților sărace și marginalizate din alte părți oferă motive de optimism că integrarea romilor nu trebuie să fie un scop îndepărtat pentru România – dacă se poate rezolva problema discriminării împotriva romilor.

Studiul Regional privind Situația Romilor al PNUD/ Banca Mondială/ CE este sursa principală de date pentru prezentul raport. Acest studiu comprehensiv reprezintă circa 89% din populația romă din România, inclusiv romii care locuiesc în cartiere mixte, separate și segregate. Chestionarul aferent studiului a fost creat de Banca Mondială în parteneriat cu PNUD. A fost implementat de PNUD prin agenția de cercetare de piață IPSOS în perioada mai-iulie 2011 pe un eșantion aleator de cetățeni romi ce locuiesc în comunități cu populații concentrate de romi din Bulgaria, România, Ungaria, Slovacia și Cehia. Studiul a fost finanțat de Direcția Generală pentru Politici Regionale a Comisiei Europene. În fiecare țară, au fost intervievate circa 750 de familii de romi (reprezentând peste 3.500 de persoane) și aproximativ 350 de familii de ne-romi din aceleași cartiere sau din vecinătate. Intenția nu a fost ca eșantionul să fie reprezentativ pentru toți romii din aceste țări, ci s-a concentrat mai degrabă pe acele comunități în care cota populației rome este egală sau mai mare decât cota națională a populației rome. Eșantionarea a avut în vedere 88% din populația romă din Bulgaria, 90% din Cehia, 78% din Ungaria, 89% din România și 83% din Slovacia. Odată identificate aceste comunități, s-a extras un eșantion aleator, iar familiile au fost selectate în mod aleator din aceste zone.

Datele oferă estimări fiabile despre condițiile în care trăiește majoritatea vastă a romilor din România și condițiile vecinilor lor ne-romi. Cu excepția cazului în care s-a menționat contrariul, analiza din acest raport se bazează pe o comparație a „romilor” cu „vecinii ne-romi”, identificați în sursele studiului SRR. Comparațiile cu vecinii ne-romi oferă un cadru de referință esențial deoarece familiile de ne-romi din eșantion locuiesc în aceleași orașe ca și familiile de romi și împart astfel aceleași piețe locale de muncă, aceleași școli și centre medicale precum și orice alte servicii și infrastructură comună. Drept urmare, dacă observăm diferențe la nivel de

educație, sănătate, locuințe și angajare între romi și vecinii ne-romi, acestea trebuie să reflecte dezavantajele specifice cu care de confruntă romii, preferințele diferite ale romilor și ne-romilor sau ambele.

În vederea comparației cu populația generală din România, raportul folosește statisticile UE în materie de venit și condiții de locuit (EU-SILC). EU-SILC nu face o deosebire între romi și ne-romi, dar oferă informații despre familiile din studiu reprezentative la nivelul populației generale a României. Decalajul dintre populația romă și populația generală este de obicei mai mare decât decalajul dintre romi și vecinii lor ne-romi care se confruntă cu aceleași condiții locale.

CASETA A: ASPECTE CE ȚIN DE COMPARABILITATEA DATELOR DIN STUDIUL PRIVIND ANCHETA BUGETELOR DE FAMILIE CU CELE DIN STUDIUL REGIONAL PRIVIND SITUAȚIA ROMILOR AL PNUD/BANCA MONDIALĂ/CE

Studiul privind Ancheta Bugetelor de Familie (ABF) s-a concentrat pe un eșantion de familii reprezentativ la nivel național realizat în fiecare an între ianuarie și decembrie pe 30.000 de familii sau 70.000 de persoane. Chestionarul ABF include afilierea etnică folosită pentru a identifica persoanele rome „auto-declarate”. Conform ABF din 2012, 3,2% din populația totală a României s-a declarat a fi de etnie romă.

Studiul Regional privind Situația Romilor (SRR) al PNUD/Banca Mondială/CE este un studiu detaliat despre condițiile de viață ale romilor. A fost realizat în perioada mai și iulie 2011 în șase țări est-europene, inclusiv în România. Cadrul de eșantionare include romi care locuiesc în cartiere mixte, separate și segregate. În fiecare țară, au fost intervievate circa 750 de familii de romi și 350 de familii de ne-romi din aceleași cartiere sau din vecinătate. Eșantionul este reprezentativ pentru comunitățile în care cota populației rome este mai mare decât cota națională a populației rome (acoperind 89% din romii din România). Studiul include identificarea etniei de către terți.

Diferența principală dintre familiile de romi din SRR și ABF constă în poziția acestora. Romii din SRR sunt într-o zonă rurală față de romii din ABF și tind să locuiască în cartiere compacte în care concentrația de familii rome este ridicată. Romii din SRR și ABF nu diferă prea mult din alte puncte de vedere: Familiile de romi din SRR au și mai puțin acces la canalizare și bunuri electrice (diferență rurală), dar au același nivel de acces la biciclete, telefoane, televizoare, băi, toalete și acces mai bun la calculatoare și internet. În final, deoarece modulul privind protecția socială din SRR este mai puțin detaliat decât în ABF, este probabil ca și accesul la protecția socială să fie subestimat pentru familiile de romi din SRR.

	SRR 2011		ABF 2011	
	Medie	Er. st.	Medie	Er. st.
Localizare urbană	0,39	0,49	0,47	0,50
Dimensiunea familiei	4,64	2,52	4,16	14,2
Vârsta capului familiei	45,7	14,9	45,2	14,2
Cap de familie bărbat	0,74	0,44	0,78	0,42
Învățământ secundar absolvit de capul familiei	0,09		0,13	
Radio	0,24	0,43	0,45	0,50
TV color	0,81	0,39	0,91	0,29
Bicicletă/Motocicletă	0,20	0,40	0,24	0,42
Calculator	0,16	0,36	0,08	0,27
Conexiune la internet	0,09	0,29	0,06	0,23
Telefon (mobil/fix)	0,65	0,48	0,67	0,47
Mașină de spălat	0,33	0,47	0,44	0,50
Număr de camere	2,39	1,26	2,24	1,04
Suprafața locuinței (mp)	48,7	45,0	36,0	19,3
Racordare la canalizare	0,19	0,39	0,41	0,49
Baie în curte	0,18	0,38	0,17	0,38
Toaletă în casă	0,18	0,39	0,18	0,38
Conexiune la internet	0,84	0,37	0,95	0,23

¹ Dată fiind probabilitatea ca doar foarte puțini dintre romi să-și declare apartenența etnică în cadrul recensământului național, se raportează în comun un set alternativ de estimări ale experților. Conform Strategiei Guvernului României pentru Incluziunea Cetățenilor ce Aparțin Minorităților Rome 2012–2020, estimările variază între 535.140 (Recensământul național din 2002), 730.000–970.000 (Studiul Guvernului României/Băncii Mondiale, „Harta Socială a Comunităților Rome”, 2005) și 1.850.000 (Comisia Europeană, *Cadru UE pentru Strategiile Naționale de Integrare a Romilor până în 2020*, bazat pe date de la Consiliul Europei).

² Banca Mondială, *Incluziunea romilor: o oportunitate economică pentru Bulgaria, Cehia, România și Serbia* (Washington, DC: World Bank, 2010).

³ Rata riscului de expunere la sărăcie este un indicator-cheie al incluziunii sociale în Uniunea Europeană care indică procentul de persoane cu venit disponibil echivalat sub 60% din venitul mediu național echivalat Cota romilor cu risc de sărăcie din România este comparabil celei din țările vecine: statisticile colectate de ratele de raportare PNUD pentru România, Bulgaria, Cehia, Ungaria și Slovacia fiind între 71% (Cehia și Ungaria) și 87% (Slovacia). Estimarea pentru România folosită în acest studiu, 84%, este ușor mai mare decât estimarea PNUD pentru România, 74%. Diferența este determinată de doi factori: primul, eșantionul folosit de PNUD diferă de cel folosit în prezentul studiu. Al doilea, nivelurile de venit raportate de familiile rome au fost împărțite în „surse principale de venit” pentru a crește nivelul de acuratețe al estimărilor. Setul de date PNUD și setul de date folosit în prezentul studiu au folosit abordări diferite pentru a compensa valorile lipsă din aceste întrebări privind „sursele principale de venit”, creând un anumit nivel de discrepantă: în timp ce estimările PNUD au exclus valorile lipsă din calcul, estimările raportate aici au înlocuit valorile lipsă cu valoarea medie raportată de romii din România pentru fiecare sursă de venit – cu condiția obținerii unui venit din acea sursă

⁴ Rata sărăciei materiale severe, așa cum este definită de Comisia Europeană, reprezintă acea cotă a populației care locuiește în gospodării și care nu-și poate permite nici măcar patru din următoarele nouă cheltuieli: (a) să plătească chirie sau facturi de utilități, (b) să mențină un nivel corespunzător de căldură în casă, (c) să facă față cheltuielilor neprevăzute, (d) să mănânce carne, pește sau un echivalent de proteine o dată la două zile, (e) un concediu de o săptămână departe de casă; sau nu și-ar permite (chiar dacă ar vrea) (f) o mașină, (g) o mașină de spălat, (h) un televizor color sau (i) un telefon.

⁵ Indicatorul „persoanelor care locuiesc în gospodării cu intensitate redusă de muncă” este definit ca numărul de persoane care locuiesc într-o gospodărie cu un nivel de intensitate a muncii sub pragul stabilit la 0,2. Intensitatea muncii unei gospodării este raportul dintre numărul total de luni în timpul cărora au lucrat toți membrii de vârstă activă din gospodărie pe parcursul de referință al venitului și numărul total de luni în timpul cărora aceiași membri ai familiei ar fi putut lucra în aceeași perioadă. O persoană de vârstă activă este o persoană cu vârsta între 18-59 de ani, excluzând studenții între 18-24 de ani. Gospodăriile formate doar din copii, din elevi sau studenți sub 25 de ani, și/sau persoane de 60 de ani au peste sunt excluse integral de la calculul indicatorului. Din cauza lipsei de date despre numărul de luni lucrate în anul anterior, indicatorul folosit aici a fost simplificat, indicând dacă raportul persoanelor de vârstă activă din gospodărie care lucrează efectiv comparative cu numărul total al membrilor gospodăriei care ar fi lucrat este mai mare sau mai mic de 0,2.

⁶ http://ec.europa.eu/justice/policies/discrimination/docs/com_2011_173_en.pdf.

⁷ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/139979.pdf.

⁸ World Bank, *Gender Dimensions of Roma Inclusion: Perspectives from Four Roma Communities in Bulgaria* (Washington, DC: World Bank, 2014).

⁹ *Roma Early Childhood Inclusion: The RECI Overview Report* (Open Society Foundations, Roma Education Fund, and UNICEF, 2012). UNICEF estimează că printre cei care suferă de malnutriție în România, 72% sunt copii sub vârsta de 3 ani.

¹⁰ S. Kendall et al., *Narrowing the Gap in Outcomes for Vulnerable Groups: A Review of the Research Evidence* (Slough, UK: NFER, 2008), <http://www.nfer.ac.uk/nfer/publications/LNG01/LNG01.pdf>.

¹¹ Aceste rezultate se bazează pe estimările OLS în care impacturile cognitive sunt variabilele dependente. Estimările controlează efectele fixe ale zonei geografice, ceea ce înseamnă de fapt că se compară impacturile asupra copiilor romi din aceleași cartiere – o parte dintre aceștia participând în învățământul preșcolar local, alții nu. Estimările ar putea să controleze și caracteristicile contextuale ale copilului (vârstă, sex, naștere în spital, starea generală de sănătate); caracteristicile contextuale ale persoanei principale care are grijă de copil (vârstă, sex, dacă lucrează, prezență în învățământul preșcolar în trecut, finalizarea educației secundare); și chintile ale venitului gospodăriei per membru.

¹² G. Kezdi and E. Suranyi, “Results from a Successful School Integration Program: Evaluation of the OOIH Program, Hungary, 2005–2007” (Hungary: CEU, 2009).

¹³ O evaluare mai detaliată a decalajului de educație între romi și ne-romi se găsește în capitolul Educație al studiului complet.

¹⁴ Rata de participare la forța de muncă din rândul unui anumit grup de populație este definită drept cota cohorții de vârstă activă ce este angajată sau în căutarea unui loc de muncă. Cohorta de vârstă activă include persoane cu vârstă între 15-64 de ani. Cei care caută un loc de muncă sunt de asemenea menționați ca fiind „șomeri”.

¹⁵ Fundación Secretariado Gitano, *Health and the Roma Community, Analysis of the Situation in Europe: Bulgaria, Czech Republic, Greece, Portugal, Romania, Slovakia, Spain* (Madrid: FSG, 2009).

¹⁶ G. Dumincă and A. Ivasiuc, “Romii din România: De la țap ispășitor la motor de dezvoltare” (București: Agenția Împreună, 2013). Studiul Împreună este un rezultat direct al Proiectului Observatorului pentru Romi realizat de Împreună cu sprijin din Germania. Spre deosebire de Studiul Regional despre Romi, care reprezintă 89% din romii din România care locuiesc în comunități cu o concentrație de romi mai ridicată decât media națională, studiul Împreună se dorește a fi reprezentativ pentru toți romii din România. În același timp, metoda de eșantionare folosită de studiul Împreună scade probabilitatea ca romii ce locuiesc în comunități concentrate să ajungă în același eșantion. Din moment ce acesta este exact grupul de romi care are în general cele mai scăzute rezultate privind bunăstarea, numerele citate în studiul Împreună trebuie interpretate ca estimări minime. Studiul Împreună se folosește pentru a completa constatările SRR în cazurile în care acesta din urmă nu deține detalii despre anumite tematici specifice.

¹⁷ Datele pentru 1998 arată că 18% din bărbații romi adulți și 28% din femeile romi adulte din România nu puteau citi. C. Zamfir și M. Preda, eds., *Romii în România* (București: Editura Expert, 2002). Un studiu din 2010 arată că situația nu s-a schimbat mult până în 2009, când 25% din adulții romi nu puteau citi sau scrie. Institutul de Cercetare

a Calității Vieții, *Legal and Equal on the Labour Market for the Roma Communities: Diagnosis of the Factors Influencing the Employment rate of the Roma Population in Romania* (București: Editura Expert, 2010, pentru proiectul L@EGAL 2 – European Investment for the Future of the Roma from Romania). Datele recensământului din 2011 arată că rata de analfabetism din rândul romilor din România cu vârste peste 10 ani este de 14,1%.

¹⁸ E. Zamfir și C. Zamfir, eds., *Țigani în ignorare și îngrijorare* (București: Editura Alternative, 1993).

¹⁹ Conform studiului Împreună (vezi nota), un număr de două ori mai mare de romi față de ne-romi locuiesc în case realizate din materiale de proastă calitate, iar 50% din romi locuiesc în locuințe cu un nivel și mai scăzut de confort.

²⁰ Majoritatea instituțiilor de microfinanțare impun fie garanție sub forma unui titlu de proprietate (pentru un împrumut individual), fie o garanție de grup (pentru un împrumut de grup).

²¹ Vezi, de exemplu, H. de Soto, "The Mystery of Capital," *Finance & Development* 38, no. 1 (2001), <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2001/03/desoto.htm>.

²² Studiul Împreună (vezi nota 16).

²³ Ibid.

²⁴ Conform UNICEF, de exemplu, intervențiile de la nivelul educației timpurii a copilului ar putea genera rezultate de patru sau cinci ori mai mari decât sumele investite (http://www.unicef.org/earlychildhood/index_40748.html).

²⁵ European Commission, *Compendium of Practice on Non-Discrimination/Equality Mainstreaming* (Luxembourg: European Union, 2011), 9.

²⁶ Două modele bine cunoscute sunt „modelul de gust” al lui Becker, prin care discriminarea apare din cauza faptului că angajatorii și lucrătorii au o „neplăcere” față de a lucra cu persoane de etnii diferite, și „modelul ingoranței” al lui Arrow, prin care discriminarea apare când angajatorul, din ignoranță sau prejudecată, presupune că anumite grupuri de lucrători sunt mai puțin productive decât altele, fiind astfel mai puțin dispus să îi angajeze. G. Becker, *The Economics of Discrimination* (Chicago: University of Chicago Press, 1957); K. Arrow, *The Theory of Discrimination* (Working Paper 403, Princeton University, Department of Economics, Industrial Relations Section, 1971).

²⁷ S-a realizat un studiu calitativ în patru localități din România: București, Satul Telechiu/ Județul Bihor, Satul Măieruș/ Județul Brașov și Orașul Oltenița/ Județul Călărași. Locurile au fost selectate pentru a reprezenta diferențele socio-economice și spațiale (rural, urban, integrat, segregat) dintre romi.

²⁸ Cercetare calitativă, septembrie - octombrie 2013.

²⁹ M. Wamseidel, E. Vincze și I. Ionescu, *Roma Health: Perspective of the Actors Involved in the Health System – Doctors, Health Mediators, and Patients* (București: Romani CRISS, 2012).

³⁰ Într-un studiu pe 402 de romi din România, Bulgaria, Slovacia, Cehia și Ungaria, 64% din romii de vârstă activă au declarat că au fost discriminați. Un procent alarmant de 49% au declarat că angajatorii le-au spus direct că îi tratau astfel pentru că erau romi, și încă 5% au auzit același lucru din partea birourilor de ocupare a forței de muncă. European Roma Rights Centre, *The Glass Box: Exclusion of Roma from Employment* (Budapest: ERRC, 2005).

³¹ Interviu cu reprezentantul Goodbee, instituție financiară nebanară specializată în microfinanțare și finanțarea întreprinderilor sociale, 05.08.2013.

³² C. Hanganu, "Cutting Edge: The Romanian Press and Roma, 1990–1994," *Roma Rights Journal* (ERRC), December 7, 1999.

³³ Ibid. Vezi și G. Bernath and V. Messing, *Pushed to the Edge: Research Report on the Representation of Roma Communities in the Hungarian Majority Media* (Budapest: Central European University, 2011); G. Fleck and C. Rughiniș, eds., *Come Closer: Inclusion and Exclusion of Roma in Present-Day Romanian Society* (Bucharest: National Agency for Roma, 2008).

³⁴ Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, *Discriminare în România: Percepții și atitudini* (București, 2009).

³⁵ Studiul Împreună (vezi nota 16).

³⁶ Informații furnizate de domnul Profesor Gheorghe Sarău într-un mesaj de grup trimis pe Yahoo în data de 17.08.2013 (Romania_EU_list@yahoo.com). Domnul Profesor Sarău lucrează în Ministerul Educației din România și este responsabil, printre altele, de instruirea mediatorilor școlari romi și a profesorilor de romani.

³⁷ *Civil Society Monitoring on the Implementation of the National Roma Integration Strategy and Decade Action Plan in 2012 in Romania* (Budapest: Decade of Roma Inclusion Secretariat Foundation), http://www.romadecade.org/cms/upload/file/9270_file24_ro_civil-society-monitoring-report_en.pdf.

³⁸ Cele 10 principii comune de bază ale Uniunii Europene despre incluziunea romilor recomandă „în mod explicit, dar nu în mod exclusiv” vizarea măsurilor, „concentrându-se pe romi ca grup țintă dar nu în vederea excluderii altor

persoane în condiții socio-economice similare” (principiul nr. 3). „Politicile și proiectele trebuie să fie orientate către „grupuri vulnerabile”, „grupuri de la marginea pieței muncii”, „grupuri dezavantajate” sau „grupuri care locuiesc în zone defavorizate” etc. menționând clar că aceste grupuri includ romii” (principiul nr. 2). http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Documents/2011_10_Common_Basic_Principles_Roma_Inclusion.pdf. Pe de altă parte, concluziile Studiului Regional despre Romi din 2011 arată că există decalaje semnificative în aproape toate domeniile de dezvoltare umană între romi și ne-romii care locuiesc în condiții socio-economice similare, ceea ce implică faptul că în anumite domenii de intervenție precum educația, politicile și programele ar beneficia de pe urma unor măsuri care să vizeze etnia (fără a afecta dificultățile de măsurare provocate de lipsa colectării datelor etnice).

³⁹ Banca Mondială a realizat un studiu în contextul Evaluării Comunicării și Colaborării dintre Autoritatea de Management și Organismele Intermediare ale Programelor Operaționale Regionale și Facilitarea Sprijinului Proactiv și Direct pentru Beneficiari. Acesta arată că deșin multe comunități locale pot depune propuneri de finanțare, adesea acestora le lipsește capacitatea de a scrie și de a implementa proiecte. Decalajele la nivel de capacitate includ definirea sau verificarea specificațiilor tehnice ale investițiilor și realizarea procedurilor de achiziții conform regulamentelor fondurilor UE.

⁴⁰ Teach for Romania este adaptarea românească a Teach for America, care recrutează și selectează absolvenți universitari pentru a preda în școlile cu cele mai mari provocări din țară. Teach for Romania a început mai devreme dar a bătut pasul pe loc din cauza obstacolelor administrative.

⁴¹ Acest principiu de nesegregare apare și în Articolul 7 al Regulamentului Fondului European de Dezvoltare Regională (FEDR), care a fost modificat în mai 2010 pentru a încuraja folosirea FEDR pentru intervenții pentru locuințe, în măsura în care promovează integrarea și previn inzolarea și excluderea comunităților marginalizate.

⁴² Se pot găsi mai multe recomandări concrete de politici în *Raportul Final: Componenta II a Evaluării Comunicării și Colaborării dintre Autoritatea de Management și Organismele Intermediare ale Programelor Operaționale Regionale și Facilitarea Sprijinului Proactiv și Direct pentru Beneficiari*, elaborat de Banca Mondială pentru Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice din România în decembrie 2013.

⁴³ Pentru prezentarea concluziilor pe scurt, consultați *The Situation of Roma in 11 EU Member States: Survey Results at a Glance*, elaborat de Agenția Europeană pentru Drepturi Fundamentale și Programul de Dezvoltare al Organizației Națiunilor Unite pentru Comisia Europeană (Luxembourg: European Union, 2012).